

Čimbenici u oblikovanju odluke za izbor njemačkog kao drugoga stranog jezika

Žilić, Marina

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:142:272883>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-17**

Repository / Repozitorij:

[FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek](#)

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku
Filozofski fakultet Osijek
Dvopredmetni diplomski studij njemačkog jezika i književnosti i pedagogije

Marina Žilić

**Čimbenici u oblikovanju odluke za izbor njemačkog kao
drugog stranog jezika**

Diplomski rad

Mentor: prof.dr.sc. Mirko Lukaš

Osijek, 2023. godina

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku
Filozofski fakultet Osijek
Odsjek za pedagogiju
Dvopredmetni diplomski studij njemačkog jezika i književnosti i pedagogije

Marina Žilić

**Čimbenici u oblikovanju odluke za izbor njemačkog kao
drugog stranog jezika**

Diplomski rad

Znanstveno područje društvenih znanosti, polje pedagogija, grana školska
pedagogija

Mentor: prof.dr.sc. Mirko Lukaš

Osijek, 2023. godina

IZJAVA

Izjavljujem s punom materijalnom i moralnom odgovornošću da sam ovaj rad samostalno napisala, da je rad nastao samostalnim istraživanjem zadane teme, da u njemu nema kopiranih ili prepisanih dijelova teksta tuđih radova koji nisu označeni kao citati s navođenjem izvora odakle su preneseni, da je u radu odgovorno primijenjena suvremena tehnologija, odnosno da rad nije autorstvo umjetne inteligencije, što pokazuje i bibliografija upotrijebljena tijekom obrade teme.

Svjesna sam da je predaja seminarskog, završnog ili diplomskog rada čiji je sadržaj djelo drugog studenta, treće osobe ili umjetne inteligencije, prepisivanje većeg dijela ili cijelog seminarskog, završnog ili diplomskog rada teška povreda studentskih obveza i etičkih načela znanstvene čestitosti, koja podliježe stegovnoj odgovornosti i, posljedično, sankcijama.

Svojim vlastoručnim potpisom potvrđujem da sam suglasna da Filozofski fakultet u Osijeku trajno pohrani i javno objavi ovaj moj rad u internetskoj bazi završnih i diplomskih radova knjižnice Filozofskog fakulteta u Osijeku, knjižnice Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku i Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu.

U Osijeku, 25.9.2023.

Marina Žilić, 0267039129

Ime i prezime studenta, JMBAG

Sažetak

Cilj ovoga rada je ispitati čimbenike koji utječu na učenikov odabir njemačkog kao drugog stranog jezika. Provedenim istraživanjem ispituju se stavovi učenika i njihovih roditelja o izboru nastave njemačkog jezika i uopće o postojanju potrebe za korištenjem njemačkog jezika. Teorijskim radom i provedenim istraživanjem problematizira se i odustajanje učenika od pohađanja nastave i sve češće prisutna njihova nezainteresiranost za učenje njemačkog jezika. U istraživanju je sudjelovalo 85 učenika četvrtih razreda osnovne škole i prvih razreda srednje škole s područja gradova Osijeka, Vukovara i Slavenskog Broda. Uz učenike su u istraživanju sudjelovali i roditelji učenika četvrtih razreda osnovnih škola koji u tom razdoblju imaju veliki utjecaj na odluku o izboru pojedinih školskih predmeta svoje djece. Rezultati istraživanja su pokazali da je općenito učenicima engleski jezik lakši od njemačkog jezika i da bi se trebala promijeniti metodika u realizaciji nastave njemačkog jezika. U radu su prikazani prijedlozi i komentari učenika i roditelja o tome što bi oni promijenili u nastavi njemačkog jezika i kako poboljšati motivaciju učenika.

Ključne riječi: interesi učenika, nastava stranog jezika, njemački jezik, odabir stranog jezika, stavovi roditelja i učenika, višejezičnost

SADRŽAJ

UVOD	6
I. TEORIJSKA POLAZIŠTA	8
1. POVIJEST UPORABE NJEMAČKOG JEZIKA NA PODRUČJU SLAVONIJE	8
2. VIŠEJEZIČNOST	11
2.1. Motivacija za učenje stranih jezika	13
2.2. Komunikacijska kompetencija	14
2.3. Izvorni govornik	16
2.4. Dvojezični i višejezični govornik	17
2.5. Engleski jezik <i>kao lingua franca</i>	18
3. RODITELJI KAO ČIMBENIK UČENJA STRANOG JEZIKA	19
3.1. Stavovi roditelja prema učenju stranih jezika	20
3.2. Provedena istraživanja o stavovima roditelja prema učenju stranih jezika	22
4. INTITUCIONALNO UČENJE STRANIH JEZIKA	24
4.1. Interkulturalnost	25
4.2. Strah od učenja jezika	26
4.3. Nastava stranog jezika	26
4.4. Nastava njemačkog jezika	28
5. OBLICI POPULARIZACIJE ZA UČENJE NJEMAČKOG JEZIKA	31
5.1. Formalni oblici popularizacije učenja njemačkog jezika	31
5.2. Informalni oblici popularizacije učenja njemačkog jezika	33
6. PRIKAZ DOSADAŠNJIH SPOZNAJA I ISTRAŽIVANJA PRAKSE	35
II. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA	37
1. Cilj istraživanja	37
2. Zadaci istraživanja	37
3. Hipoteze istraživanja	37
4. Uzorak istraživanja	38
5. Instrumenti istraživanja	38
6. Postupak istraživanja	39
III. EKSPERIMENTALNI DIO	40
1. Interpretacija rezultata istraživanja	40
2. Rasprava	51
3. Ograničenja, implikacije i prijedlozi za buduća istraživanja	53
ZAKLJUČAK	55
LITERATURA	56
PRILOZI	61

UVOD

„Koliko jezika govoriš toliko ljudi vrijediš“ glasi poznata latinska izreka (lat. *quot linguas calles tot homines vales*). Ali koje je pravo značenje ove izreke?

Jezična raznolikost smatra se jednom od temeljnih vrijednosti Europske unije, što je usko povezano s poštovanjem različitosti unutar svih država članica. Kako bi se to postiglo, Europska unija promiče i potiče učenje stranih jezika od najranije dobi obrazovanjem i mobilnošću građana u sklopu programa obrazovanja i strukovnog osposobljavanja. Europska komisija je 2017. godine u Göteborgu u Švedskoj predstavila ideju europskog prostora obrazovanja prema kojoj bi do 2025. godine bilo normalno i uobičajeno da se osim materinskog jezika govore još dva strana jezika¹.

Ovaj rad osim istraživanja o čimbenicima koji utječu na odabir njemačkog kao drugog stranog jezika, opisuje i promjene u nastavi njemačkog jezika u hrvatskom osnovnom školstvu od nekadašnjeg obveznog predmeta do sve veće izbornosti i pokušava pronaći odgovore zašto je do toga došlo. Njemački jezik jedan je od službenih jezika Europske unije, stoga je nastava njemačkog jezika u Republici Hrvatskoj iznimno važna za poboljšanje učenikovih kompetencija i bolje prilike za ostvarivanje učenikovih potencijala i konkuriranje na tržištu rada. Kako bi se ovo postiglo, važno je u školama ostvariti kvalitetno ozračje kako bi i njemački jezik dobio svoj pravi status i iz njega se izvuklo ono najbolje.

U prvom dijelu rada navode se teorijska polazišta na promatranu temu, od povijesnog značaja njemačkog jezika na hrvatsku kulturu i školstvo, do motivacije za učenje njemačkog i/ili stranog jezika uopće. Objašnjava se pojam višejezičnosti i značaj tog pojma za suvremeno društvo. Kao i pojam komunikacijska kompetencija i razlike između izvornih i dvojezičnih, odnosno višejezičnih govornika određenog jezika. Navode se prednosti tog fenomena kao i moguće negativne posljedice poput sveprisutnog engleskog jezika i mogući negativni utjecaj na učenje ostalih stranih jezika.

Radom se ističe važnost roditelja pri donošenju učenikovih odluka vezanih za školu i nastavu njemačkog jezika koja je isto tako obrađena kao tema u posebnom poglavlju. Važnost roditeljskih stavova je opisano uz provedeno istraživanje o njihovom utjecaju, primjerice „*Stav roditelja prema učenju stranih jezika kao jedan od čimbenika razvoja višejezičnosti u učenika*“ (Knežević i Šenjig Golub, 2015) i *Zagrebačka škola ranog učenja stranog jezika* (Vilke i sur.,

¹ <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/hr/sheet/142/jezicna-politika>, posjećeno 31.7.2023.

1999) pokazali su da njihovi stavovi direktno utječu na motivaciju djece pri odabiru i učenju stranog jezika.

U radu su opisani oblici institucionalnog učenja stranih jezika u Hrvatskoj kao i nastava stranog jezika posebice nastava njemačkog jezika. Definira se i pojam interkulturalnost i njegova dobrobit u nastavi i strah koji se javlja prilikom učenja i usvajanja nekog stranog jezika.

Formalni i informalni oblici popularizacije za učenje njemačkog jezika su također prikazani i opisani u radu, kao i njihovi dosadašnji rezultati i pomaci.

Na kraju ovoga dijela rada predstavljena je analiza i prikaz dosadašnjih teorijskih spoznaja kako u Hrvatskoj, tako i u odabranim dijelovima Europe. U tom poglavlju predstavljeni su kurikuli stranih jezika u raznim europskim državama, kao i istraživanja provedena na finskim i poljskim studentima o motivaciji za učenje jezika i utjecaju stavova o njemačkom jeziku i Nijemcima općenito.

U drugom dijelu rada prikazana je metodologija istraživanja provedenog za potrebe izrade ovog rada kao i cilj, zadaci, hipoteze, uzorak, instrument i postupak istraživanja.

U trećem dijelu se donosi prikaz rezultata istraživanja provedenog s učenicima četvrtih razreda osnovnih škola i njihovim roditeljima u Osijeku i Slavonskom Brodu te s učenicima prvih razreda srednjih strukovnih škola u Osijeku i Vukovaru. Istraživanje je provedeno u dvije osnovne i dvije srednje škole. U raspravi se navodi problematika koje su doveli rezultati kao i prijedlozi i komentari učenika i roditelja o mogućim promjenama u nastavi njemačkog jezika.

Na kraju rada se donosi zaključak teorijskog dijela i provedenog istraživanja te popis literature i prilozi.

I. TEORIJSKA POLAZIŠTA

1. POVIJEST UPORABE NJEMAČKOG JEZIKA NA PODRUČJU SLAVONIJE

Hrvatska je, kao i većina zemalja u Europi, zbog svog geografskog položaja bila pod utjecajem brojnih carstava, kraljevina i monarhija. No kulturno i povijesno gledajući, Austro-ugarska monarhija ostavila je golem trag na stvaranje moderne povijesti Hrvatske. Tijekom 17. stoljeća uz Vojnu krajinu na području današnje Hrvatske postoje i samostalna područja kraljevina Hrvatske, Dalmacije i Slavonije (Lukaš, 2015). Hrvatski narod se oslobodio austrijske i ugarske vladavine tek završetkom Prvog svjetskog rata, a do tada je Slavonija bila financirana i militarizirana iz Beča ili Budima. Brojnim migracijama na području Hrvatske mijenjala se kultura i središte određenog područja. Dolaskom Nijemaca iz Baden-Württemberga, posebno iz grada Ulma, povećavao se broj stanovnika Osijeka (Barić, 2015).

Njemački doseljenici su se prilagođavali jeziku i kulturi područja na koja su doselili. U novonastalim uvjetima, hrvatsko stanovništvo učilo je njemački jezik, a doseljenici su nastojali govoriti hrvatskim jezikom. Time su se jezici ravnopravno koristili u svakodnevnoj komunikaciji. Sredinom 18. stoljeća uočava se značaj kulturološki i gospodarski utjecaj njemačkih doseljenika na području grada Osijeka. Njemački trgovci i obrtnici nisu samo unaprijedili gospodarstvo grada Osijeka i cijele Slavonije, već su bili i nositelji kulturnog, umjetničkog i obrazovnog života osječke gradske sredine (Kordić, 2013, prema Vrhovac, 2019).

„Pokupovaše zemljište, majure i selišta od imućnih građana osječke Tvrđe služeći im za zabavu, raskoš ili ine svrhe, i sagradiše kuće. Bili su marni i vješti. Pomnožiše se i osjetiše potrebu za školom i sami otvoriše u unajmljenoj privatnoj kući i s privatnim učiteljem. I tako po prilici trajaše do 1820. godine kada Grad namjesti prvog učitelja Turanya koji službovaše do 1828. godine“ (Ivić, 2009: 32).

Odras kulturnog, ekonomskog i društveno-političkog stanja oduvijek je bila škola. Na području Slavonije se stanovništvo uglavnom bavilo poljoprivredom i vojničkim poslom, a pučke škole otvaraju se tek pri seoskim župama. Pri tome su se posebno istaknuli franjevci. Dugi niz godina je prevladavalo mišljenje kako se na selima nisu otvarale ni djelovale škole sve do dolaska Marije Terezije (1717-1780) na vlast. Podatak iz 1714. godine navodi kako je u selu Garčin, na području današnje Brodsko-posavske županije, uz rimokatoličku crkvu bila otvorena i pučka škola (Martinović, 1912, prema Lukaš, 2015)

Počeci uvođenja njemačkih škola na području Slavonije i Srijema vežu se za 18. stoljeće i njemačkog generala Mercyja koji je zapovjedio austrijskoj vojnoj upravi uvođenje pučkih škola (Rasković, 2008).

Tek pod upravom Marije Terezije i Franje Josipa II. reformira se obrazovanje, a narodni jezici dobivaju na važnosti, a u školi se poticalo učenje njemačkog jezika. U tom su vremenu osnovane i prve škole kako bi se odgovorilo na potrebe obrazovanja. To su bile tzv. trivijalne škole (njem. *Trivialschulen*) koje su uključivale učenje čitanja, pisanja i računanja i nacionalne škole (njem. *Nationalschulen*) s naglaskom na poticanje govora materinjeg, narodnog jezika. Ali, kako bi se što bolje naučilo i razumjelo određeno gradivo od velike važnosti bilo je i poznavanje njemačkog jezika. Tako je njemački jezik već od prvog razreda uveden kao obavezni predmet u školama (Barić, 2015).

Nastava se u trivijalnim školama odvijala na „ilirskom“, odnosno narodnom i njemačkom jeziku. Trajala je dvije godine, a svaka pukovnija je bila dužna poslati svoje učitelje u Beč da se upoznaju s novim metodama i načinima poučavanja. Mjesni župnici i vojni zapovjednici su imali nadzor nad trivijalnim školama. Učitelji koji ne bi zadovoljili kriterije pri godišnjim ispitima znanja su bili otpušteni iz službe, a drugi su bili promaknuti u više funkcije (Lukaš, 2015).

Njemački jezik se uvodi kao zaseban predmet u škole i gimnazije grada Osijeka 1784. godine Uredbom o obaveznom uvođenju njemačkoga kao nastavnog jezika u sve više i srednje škole, a profesori su imali obavezu naučiti njemački jezik. Godine 1849. izrađena je nova nastavna osnova za rad gimnazija prema kojoj se njemački stavlja u istu razinu s francuskim i engleskim jezikom. Samim time, on mijenja status iz drugog jezika u strani jezik, a tek pristankom roditelja njemački bi postao obaveznim predmetom. No, s obzirom na višejezičnu sredinu, većina učenika u Osijeku je i dalje učila i hrvatski i njemački jezik (Kordić, 2013, prema Vrhovac, 2019).

U Osijeku se 1878. godine održala Treća opća hrvatska učiteljska skupština koja je raspravljala o stručnom i socijalnom položaju školstva i učitelja. Učitelj je mogao i morao biti samo austrougarski državljanin, koji je poznao njemački jezik u govoru i pismu i završio učiteljsko obrazovanje. Upravo iz tog razloga su u 18. i 19. stoljeću učitelji najčešće bili stranci sa završenim školama u inozemstvu (Ivić, 2009).

Sredinom 19. stoljeća sve je više rasla moć i utjecaj Austrije pa samim time i njemačkog jezika (Barić, 2015). Stoga se njemački jezik zbog svoje raširenosti u tom razdoblju može promatrati kao neodvojiv dio hrvatskog jezičnog karaktera (Benjak, 2005: 19).

No unatoč svojoj dominaciji, njemački jezik zapravo nikada nije proglašen službenim jezikom Austro-Ugarske Monarhije. „Tako su, premda nije postojao odgovarajući zakon, Beč, njegovi predstavnici, politički saveznici i pristaše smatrali da je njemački jezik Carstva, države i dinastije“ (Sočanac, 2013: 19).

No, nakon Drugog svjetskog rata njemački narod biva protjeran. „Nakon što su presadili dominantne odlike srednjoeuropske kulture – vraćeni su u zavičaj predaka koji više i nisu mogli osjećati svojim. Morali su, poput njihovih pradjedova, proći kroz mučan proces integracije u njima nepoznatoj sredini“ (Kordić, 2013: 60, prema Vrhovac, 2019).

Tragovi njemačkog jezika i danas su vidljivi u govorima brojnih mjesta, a i današnjeg službenog hrvatskog jezika. Kao što je to u primjeru tzv. Esekerskog narječja (Petrović, 2020: 347). Esekerski jezik ili tzv. esekersko narječje njemački je dijalekt grada Osijeka koji je nastao spajanjem više bavarsko–austrijskih dijalekata s leksičkim elementima jezika u dodiru, od kojih dominiraju razgovorni njemački jezik austrijske varijante kojim su govorili pripadnici obrazovanijeg sloja njemačke etničke skupine te hrvatski, srpski i mađarski jezik. Esekerski je do kraja Drugog svjetskog rata bio jezik sporazumijevanja nižih društvenih slojeva njemačkog stanovništva grada Osijeka, no zbog poslijeratnih političkih prilika i drastičnog smanjivanja broja njemačkih stanovnika, esekerski dijalekt sve se više gubio pa danas više nema govornika ovoga dijalekta (Petrović, 2020).

2. VIŠEJEZIČNOST

Prije ulaska u daljnje teorijsko razmatranje, postavlja se pitanje koja je razlika između govora i jezika. Švicarski lingvist Ferdinand de Saussure (1916, prema Vrhovac, 2001) definira govor kao isključivo individualni čin, odnosno manifestaciju nečije inteligencije, duha i volje, a jezik je pri tome instrument i proizvod govora. Sočanac (2005: 69) jezik definira kao „temeljni sustav artikuliranih znakova (simbola) koji omogućuju oblikovanje misaonih i duhovnih sadržaja, njihovo razumijevanje i prenošenje u obliku smislenih poruka“. Pri tome, jezik nije samo sredstvo koje služi razmjeni poruka i komunikacije, već je to živi i povijesni organizam koji je određen društvenim i kulturnim čimbenicima. Osim toga, jezik omogućuje iskazivanje vlastitih misli i osjećaja, ali je i sredstvo socijalizacije.

Republika Hrvatska kao članica Europske Unije slijedi preporuke Vijeća Europe o višjezičnosti tako što u svom obaveznom osnovnoškolskom obrazovanju nudi mogućnost učenje dva strana jezika. Politike Vijeća Europe i inicijative koje promiču višjezičnost, građanima omogućuje više mogućnosti. Samim tim se povećava zapošljivost, olakšava pristup informacijama i međukulturni dijalog te jača osjećaj solidarnosti i međusobnog poštovanja.² Preporuke Europske komisije³ navode osam ključnih kompetencija za osobno ispunjenje, održivost, zapošljivost, aktivno građanstvo i socijalnu uključenost:

- kompetencija pismenosti,
- kompetencija višjezičnosti,
- matematička kompetencija i kompetencija u prirodoslovlju, tehnologiji i inženjerstvu,
- digitalna kompetencija,
- osobna i socijalna kompetencija te kompetencija učenja kako učiti
- kompetencija građanstva,
- poduzetnička kompetencija,
- kompetencija kulture svijesti i izražavanja.

Upravo ovaj dokument jasno ukazuje na važnost poznavanja drugog stranog jezika. Prve dvije kompetencije naglašavaju važnost materinskog i stranog jezika za cjeloživotno učenje i usavršavanje.

² <https://education.ec.europa.eu/hr/focus-topics/improving-quality/multilingualism/linguistic-diversity>, posjećeno 28.7.2023.

³ <https://education.ec.europa.eu/hr/focus-topics/improving-quality/key-competences>, posjećeno 31.7.2023.

Europska unija i Vijeće Europe podupiru politiku višekulturalnosti i višejezičnosti, uz promicanje jezičnih prava putem mobilnosti radne snage i sudionika obrazovnih procesa. Samim time manjinski jezici dobivaju drugačiji status nego ikad prije, a njihovi govornici jezična prava. Veliki gradovi postaju višekulturalni i višejezični, tako se primjerice procjenjuje da se na području Londona govori više od 300 jezika (Maurais, J. i Moris, M. 2003, prema Sočanac, 2005). Kako bi što djelotvornije djelovala, Europska unija mora je ukloniti sve jezične prepreke, a važnost učenja i poznavanja stranih jezika prvenstveno je vezala uz gospodarske, pa tek onda uz kulturne potrebe (Sočanac, 2005).

Višejezičnost u europskim društvima ranije je bila prisutna kada jedna varijanta jezika dobiva status standardnog jezika potiskujući time sve ostale dijalekte i narječja, a označavala je simbol jedinstvenog nacionalnog identiteta. Danas je u većini europskih zemalja i dalje prisutna jednojezičnost, osim u Švicarskoj i Belgiji gdje postoji više službenih jezika reguliranih načelom teritorijalnosti. S druge pak strane, međunarodne organizacije imaju više službenih jezika. Liga naroda je imala dva službena jezika; engleski i francuski, a Ujedinjeni narodi ih danas imaju šest: engleski, francuski, arapski, kineski, španjolski i ruski (Sočanac, 2005). Zanimljivo da njemački jezik kao jedan od najvažnijih jezika Europske unije nije na popisu službenih jezika UN-a.

U samim počecima Europske zajednice, francuski je imao vodeću ulogu. S vremenom se to promijenilo pa su i ostali jezici članica dobili na značaju. No za internu komunikaciju i dalje se upotrebljavaju radni ili tzv. proceduralni jezici; francuski, engleski i u manjoj mjeri njemački. Europski parlament je u potpunosti višejezičan zbog toga što se za njega mogu kandidirati svi građani i samim time imaju pravo na upotrebu vlastitog jezika (Sočanac, 2005).

Medved Krajnović i Letica (2009, prema Knežević, Šenjug Golub, 2015) objašnjavaju kako je za razvoj višejezičnosti u učenju stranih jezika prije svega važno imati pozitivan stav i organizacijsku potporu nadležnih državnih institucija. Ako pogledamo unatrag, može se zaključiti kako je svakako prvi preduvjet u Hrvatskoj zadovoljen te da se sve više i bolje stvaraju uvjeti za razvitak višejezičnosti potaknute Europskom unijom. Već 2003. godine se u Hrvatsku uvodi obaveza učenja stranog jezika u prvom razredu osnovne škole, a učenicima se nudi mogućnost izbornog dodatnog stranog jezika u četvrtom razredu osnovne škole. Što znači da svi učenici imaju priliku učiti dva strana jezika u svom osnovnoškolskom obrazovanju.

Zbog povijesnih (ne)prilika ranija istraživanja o višejezičnosti su pokazivala negativne stavove prema dvojezičnosti. Oni su bili posljedica političkih stavova u oblikovanju jezičnih politika, ali i nedovoljno razvijena metodologija istraživanja. Naprotiv, suvremena istraživanja

o višejezičnosti pokazala su da ona može povećati kompetencije i u materinskom, ali i u stranom jeziku (Letica Krevelj, 2019, prema Vrhovac, 2019).

2.1. Motivacija za učenje stranih jezika

Kanadski psiholog Robert Gardner jedan je od pionira u području ispitivanja čimbenika koji utječu na učenje i poučavanje stranih jezika u školskom okruženju. Zajedno s Wallace Lambertom izrađuje socio-pedagoški model učenja stranog jezika u kojemu razlikuje *instrumentalnu* i *integrativnu* motivaciju. Instrumentalna se odnosi na usvajanje jezika zbog praktične i profesionalne korisnosti nekog stranog jezika, a integrativna motivacija odnosi se na učenje jezika zbog osobnih interesa, osobnog rasta i obrazovanja (Lightbown, Spada, 2006, prema Librić, 2020).

Gardner (1993, prema Librić, 2020) smatra kako strani jezik nije neutralno sociokulturno područje, već naprotiv, na motivaciju za učenje stranog jezika u velikoj mjeri utječu kulturološki stereotipi, jezična nadarenost i sl. Već spomenuti socio-pedagoški model sastoji se od četiri glavne kategorije povezane sa sociokulturnom okolinom:

1. vanjsko okruženje (utjecaj šireg socio-kulturnog i obiteljskog okruženja),
2. individualne razlike (stavovi prema učenju, motiviranost, sposobnosti),
3. kontekst učenja stranog jezika (formalno ili neformalno učenje) i
4. rezultati učenja stranog jezika (jezični i nejezični).

Kako bi se optimalno potaknulo usvajanje jezika, Tracy (2008) vjeruje da se već stečene jezične vještine učenika trebaju nadograđivati. No, sve je ipak pitanje motivacije koja je uvijek vrlo važan dio učenja jezika i učenja općenito. Učenje jezika povezuje se s ljudskom motivacijom jer je učenje jezika pod utjecajem volje i izravno kontrolirano, pri čemu snažna motivacija povećava uspjeh učenja. Za motivaciju učenja važna je spremnost učenika na suradnju. Sudjelovanje zahtijeva volju za učenjem, a time i za uspjehom u učenju (Solmecke, 1976: 29).

Edmondson i House (2006: 198) objašnjavaju da se integrativna motivacija očituje u trenutku u kojem se učenik želi identificirati s kulturom ciljnog jezika.

Motivacija se po svojoj definiciji odnosi na smjer i razmjere ljudskog ponašanja. Ona je odgovorna na to zašto ljudi uopće odlučuju napraviti nešto, koliko su dugo spremni biti i ustrajati u toj određenoj aktivnosti i koliko će truda uložiti za izvođenje te aktivnosti. Motivacija za učenje određenog jezika jest iznimno složen i jedinstven koncept zbog toga što jezik i sam po sebi toliko složen i može se poučavati u nastavi kao školski predmet. Ključni dio identiteta

pojedince koji je uključen u sve mentalne aktivnosti je jezik i najvažniji je kanal društva jer se smatra sastavnim dijelom kulture određene zajednice. Osim učenja u okviru obrazovanja, učenje stranog jezika sadržava i društvenu i osobnu dimenziju (Karlak (2017)).

Schmidt i sur. (1996, prema Matić, 2015) proveli su istraživanje u kojemu su htjeli istražiti utječu li stavovi učenika na strategije učenja i ako da, na koji način. Rezultati njihovog istraživanja su pokazali da učenici koji su imali pozitivniji stav prema jeziku i učenici koji od sebe očekuju veći uspjeh, primjenjuju više strategija u učenju.

Matić (2015) naglašava važnost afektivnog stanja pojedinca pri učenju stranog jezika koje ima važnu i veliku ulogu. Prvenstveno se to odnosi na emocionalnu angažiranost pri učenju nekog stranog jezika. Primjerice, ako učenik smatra da nije dovoljno nadaren za strani jezik kojeg uči, odnosno ako ima negativan stav prema sebi i učenju, teže će se motivirati za učenje što može rezultirati i lošim uspjehom.

Baranac i sur. (2016) proveli su istraživanje na uzorku od 321 učenika srednje strukovne škole u Dubrovniku na temu „Ispitivanje stavova prema učenju engleskoga, njemačkoga i španjolskog jezika kao stranog jezika i jezika struke“. Rezultati su pokazali da se motivacija učenicima od prvog do drugog razreda smanjuje, a potom u trećem i četvrtom razredu postepeno raste. Autori navode da je mogući razloga toga što se s godinama učenicima povećava svijest o važnosti poznavanja stranog jezika za svoj budući rad, posebice u turizmu i hotelijerstvu. Što se tiče njemačkog jezika, učenice su one koje pokazuju viši stupanj uvjerenja u težinu njemačkog jezika, ali boravak u zemlji govornog područja će svakako pomoći u učenju i boljem savladavanju jezika. S druge pak strane, učenici smatraju da je za našu zemlju i gospodarstvo od iznimne važnosti poznavanje jezika. Upravo to istraživanje pokazuje koliko je važno učenike motivirati za učenje i promjenu stavova o jeziku jer će samo tako dobiti poticaj i volju za daljnje učenje.

2.2. Komunikacijska kompetencija

Hymes (1972, prema Vrhovac, 2001) prvi uvodi pojam komunikacijska kompetencija. Ona označava sposobnost da govornik u određenoj situaciji može odabrati određeni jezični sustav koji će odgovarati sugovorniku i situaciji u kojoj se oni nalaze. Taj pojam nastao je kao protuteza tzv. jezičnoj kompetenciji koju je uveo Noam Chomsky. Za razliku od nje, komunikacijska kompetencija ne pokazuje samo poznavanje strukture jezika, već i načela kako se te strukture mogu upotrebljavati u različitim društvenim situacijama i okolnostima. Uključuje gramatičku, društveno-jezičnu i stratešku kompetenciju (2001: 16).

Ovladavanje jezikom jest veoma kompleksno jer sve komponente moraju biti zadovoljene istovremeno. Kao komponente učenja, Neuner (1979, prema Maratović Tolić i Rubil, 2014) navodi sljedeće sastavnice jezika:

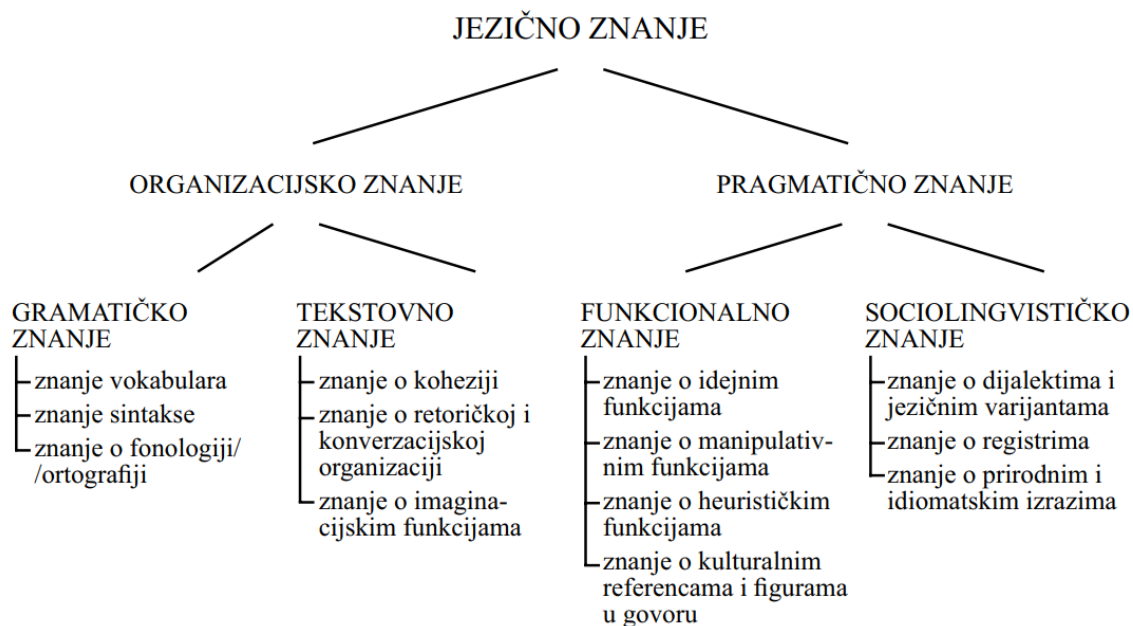
- vladanje gramatičkim strukturama,
- vladanje govornim činovima,
- vladanje komunikacijskim situacijama i određenim vrstama tekstova,
- vladanje parajezičnim sredstvima izražavanja (izgovor, naglasak) i izvanjezičnim sredstvima izražavanja (gestikulacija i mimika),
- vladanje vještinama: slušanje, govorenje, čitanje i pisanje.

Häusler (2008, prema Maratović Tolić i Rubil, 2014) nadopunjuje navedene sastavnice i dodaje:

- senzibilizacija za kulturalne razlike,
- znanje o reprezentativnim sadržajima koji se odnose na poznavanje kulture i civilizacije druge zemlje, uključujući i poznavanje književnosti,
- vladanje tehnikama za rad i učenje koje se odnose na jezik.

Prema *Zajedničkom europskom referentnom okviru za jezike* (skraćeno ZEROJ) komunikacijske jezične kompetencije sastoje se od nekoliko komponenata: lingvističke, sociolingvističke i pragmatičke. Svaka od njih uključuje znanja, umijeća i vještine. Lingvistička kompetencija uključuje znanje leksika, fonetike/fonologije i sintakse. Sociolingvistička kompetencija odnosi se na uvjete korištenja jezika u sociokulturnoj sredini. Osjetljivost na društvene norme (pravila i obrasci ponašanja, razlike između generacija, spolova i sl.) daje snažan utjecaj na sve oblike jezične komunikacije između predstavnika različitih kultura. Treća, odnosno pragmatična kompetencija odnosi se na funkcioniranje i funkcionalno korištenje jezika, oslanjajući se na interakciju (usvajanje diskursa, koherentnost i kohezija, identifikacija oblika tekstova i dr.) (Maratović Tolić i Rubil, 2014).

Bagarić i Mihaljević Djigunović (2007) u svom radu opisuju kako se pojam i model komunikacijske kompetencije mijenjao i prilagođavaju kontekstu njegove uporabe. Navode i područja jezičnog znanja koji čine glavne elemente komunikacijske kompetencije.

Slika 1. Područja jezičnog znanja (Bagarić i Mihaljević Djigunović, 2007:92)

2.3. Izvorni govornik

Medved Krajnović (2010) smatra kako u današnjem dobu ne postoje jednojezični govornici (eng. Monolingual speakers), a ista je situacija i s dvojezičnim govornicima (engl. Bilingual speakers). To znači da „suvremena određenja dvojezičnosti i višejezičnosti ne podrazumijevaju vrlo visoke razine jezične i komunikacijske kompetencije u pojedinčevim jezicima, već sposobnost komunikacijski učinkovite upotrebe jezika“ (2010: 6). Pogrešno se smatra da je uspješni korisnik jezika samo ona osoba koja dostigne određenu razinu jezičnog umijeća koja je bliska izvornim govornicima. Jezično umijeće danas se često zamjenjuje pojmovima komunikacijska sposobnost ili komunikacijska kompetencija, no postoje mnoge rasprave u stručnoj literaturi da ti pojmovi nisu istoznačnice. Saville-Troike (2006, prema Krajnović, 2010: 9) navodi da kako bi se komuniciralo na prikladan način, mora se uključiti nekoliko razina znanja:

- znanje samog jezika (fonetika, fonologija, morfo-sintaksa, leksikologija, semantika jezika)
- pragmatično znanje (odnose se na društveno prikladnu upotrebu jezika)

- opće enciklopedijsko znanje (povezivanje s temom komunikacije)
- specifično kulturološko znanje (posebnosti sadržaja komunikacije s obzirom na specifičnosti određene kulture).

Davies (2003, prema Medved Krajnović, 2010: 10) definira pojam izvornog govornika i odgovara na pitanje što ga to čini drugačijim od ostalih govornika određenog jezika. Pojednostavljeni oblik može se svesti na pet odrednica:

1. Izvorni govornik usvaja jezik u svom djetinjstvu
2. Posjeduje intuitivno znanje o gramatici određenog jezika
3. Posjeduje jedinstvenu sposobnost proizvodnje gramatički prihvatljivih izraza
4. Posjeduje sposobnost proizvode kreativnog, tečnog i komunikacijski prikladnog govora s bogatim vokabularom
5. Posjeduje prirodnu sposobnost prevođenja na vlastiti jezik.

Većina korisnika određenog jezika osjećaju se manje sposobnima od izvornih govornika, unatoč njihovim formalnim potvrđama o vlastitim sposobnostima. Medved Krajnović (2010) daje mogući odgovor na to pitanje, a odnosi se na prvu odrednicu, odnosno da se korisnik koji uči određeni jezik osjeća tako jer ga nije usvojio u djetinjstvu.

2.4. Dvojezični i višejezični govornik

Cook (1991, prema Medved Krajnović, 2010) naglašava da se korisnik određenog jezika nikada ne treba, a ni ne može uspoređivati s izvornim govornikom. Mozak pohranjuje i obrađuje jezike na drugačiji način čim u njemu postoji više od jednog jezičnog sustava. Dvojezični govornik u komunikaciji nastoji suzbiti pobuđivanje jednog od svojih jezika u komunikaciji s jednojezičnim govornikom, ali ako mu je sugovornik također dvojezični govornik, onda dolazi do tzv. prebacivanje koda pri čemu se naizmjenično koriste oba jezika. (Medved Krajnović, 2010: 11)

Postavlja se pitanje može li višejezični govornik biti višejezični izvorni govornik. Davies (2003, prema Medved Krajnović, 2010) odgovara „izvornim govornicima nekoga jezika mogu i trebaju se smatrati iznimno nadareni korisnici inoga jezika koji su tim jezikom ovladali obrazovanjem ili boravkom u zemlji u kojoj je ciljni jezik glavno sredstvo komunikacije ili pak uporabom ciljnoga jezika u svakodnevnom životu i radu“ (2010: 12).

S obzirom da je većina današnjeg svjetskog stanovništva dvojezična ili višejezična, prikladno je današnji svijet nazvati svijet inih jezika (engl. The world of second languages) te da je poznavanje više jezika nužnost za normalno funkcioniranje pojedinca. (2010)

2.5. Engleski jezik kao *lingua franca*

Sveprisutnost engleskog jezika potiče na mnoge rasprave o njemu kao prijetnji ostalim jezicima i višejezičnosti općenito. Prema tome, neki znanstvenici smatraju kako engleski otežava, tj. smanjuje motivaciju za učenje drugih jezika. Drugi pak smatraju važnim da je engleski univerzalni jezik zbog svoje rasprostranjenosti i mogućnosti funkcioniranja kao jezika globalne komunikacije. Samim time, poznavanje engleskog jezika će prema tim znanstvenicima povećati motivaciju za učenje i drugih stranih jezika. Bez obzira na sve, ono s čime će se svi složiti jest da ne postoje negativni učinci višejezičnog razvoja (Letica Krevelj, 2019, prema Vrhovac, 2019).

Danas živimo u globaliziranom svijetu u kojem u komunikaciji dominira engleski jezik i samim tim u svakodnevnom životu češće i intenzivnije se koristi od njemačkog jezika. Učenje engleskog jezika je u većini škola nešto što se podrazumijeva. Djeci nije toliko stran jer svjesno i nesvjesno odrastaju i žive s tim jezikom. U odnosu na tu činjenicu njemački jezik se mnogo manje smatra korisnim ili komunikativnim jezikom (Rosandić, 2008).

Postoje znanstvenici koji smatraju da bi učenje stranog jezika trebalo započeti s jezikom koji nije engleski jezik. Neuer (2005) navodi da je jedan od razloga taj što se onda učeniku smanjuje motivacija za učenje nekog drugog stranog jezika ako ga se odmah u početku upozna s engleski jezikom kao *lingua franca*, odnosno jezika kojeg zna i s kojim se mogu sporazumjeti gotovo svi ljudi na svijetu. Pri tome se svakako ne treba umanjiti poznavanje i učenje engleskog jezika, ali za razvoj višejezičnosti možda je korisnije učiti najprije neki drugi strani jezik, što u konačnici neće rezultirati smanjenim kompetencijama u engleskom jeziku.

Sočanac (2005: 189) navodi kako „unatoč načelnoj politici višejezičnosti, neki su jezici ipak „jednakiji“ od drugim a to se ponajprije odnosi na engleski kao jezik globalizacije koji funkcionira i kao europska *lingua franca*“. Iz praktičnih razloga, neki zastupaju i prihvaćanje engleskog kao *lingua franca*, no to u samoj biti znači kršenje jezičnih prava Unije. „Višejezičnost stoga ostaje u srcu jezične politike EU, premda se sa svakim proširenjem nameću nova pitanja“ (2005: 190). Višejezična politika bi na globalnoj razini trebala postići ravnotežu između širenja engleskog jezika i održavanja jezične različitosti kako bi se ostvarila višejezičnost u kojoj svaki jezik ima svoju ulogu (2005).

U istraživanju kojeg su 2003. godine proveli Cindrić i Narančić (2007) pokazalo se da studenti i odrasle zaposlene osobe smatraju engleski najpoželjnijim i najvažnijim stranim jezikom, kako u profesionalnom, tako i čak znano više u njihovom privatnom životu.

3. RODITELJI KAO ČIMBENIK UČENJA STRANOG JEZIKA

Saznanje da će postati roditelji za mnoge (izvan)bračne partnere predstavlja veliku prekretnicu u životu. Pod time se misli i na sva dobra, ali i loša iskustva koje roditeljstvo sa sobom donosi. No, svima je jednak krajnji cilj; biti dobar i uspješan roditelj. Hardin Gookin i Gookin (1996, prema Mišković, 2016) dobar roditelj jest ujedno i dobar prijatelj. Dobar roditelj prihvaća dijete onakvim kakvim je, odnosno pomaže mu da onome u čemu je dobro, pri čemu naravno ne ističe njegove slabosti. Ohrabivanjem tako pomaže i razvoju samopouzdanja djeteta. U knjizi Pripremite dijete za školu, autori Likierman i Muter (2007, prema Mišković, 2016) koriste termin „*dovoljno dobar*“ roditelj. Takav roditelj je prema njima onaj koji ima realna očekivanja i djetetu postavlja primjere i realne ciljeve.

Šego (2009) naglašava kako dijete da bi usvojilo i naučilo jezik, za to treba imati urođene sposobnosti, razvijen slušni i govorni i aparat, uredan kognitivni razvoj te biti izloženo utjecaju okoline i jezičnim uzorima oko sebe u raznim komunikacijskim situacijama.

U prvih nekoliko godina djetetova života komunikacija s okolinom jest najvažnija. Iako još ne znaju jezik, djeca itekako komuniciraju i stvaraju emocionalne veze pri čemu roditelji imaju najvažniju ulogu. Djeca uče i ovladavaju jezik tako što slušaju jezik svoje okoline, prije svega svojih roditelja. Stoga je velika odgovornost roditelja da budu djetetov govorni uzor i oblikuju njegov jezični i govorni razvoj. Prije svega potrebno je razumijevanje i strpljenje roditelja jer svako dijete je osobnost i temperament za sebe. Iako ono još ne govori, djetetu je i dalje potreban govorni uzor za njegovu buduću reprodukciju govora i učenje jezika svoje okoline (Keller, 2022).

Roditelji bi trebali osluškivati potrebe svog djeteta tako da ga promatraju. Trebali bi i razmišljati kako potaknuti njihov interes za određenu aktivnost ili učenje stranog jezika. Osim toga, uvijek je dobrodošla pohvala za uspjeh ili utjeha pri svakom neuspjehu, a roditelji koji to ne rade, sputavaju svoje dijete u njegovom razvoju (Martinović, 2015).

Sposobnost slušanja najviše je povezano s usvajanjem govora i jezika. Šego (2009) smatra kako je jako bitno dijete uključivati u razne aktivnosti i time mu omogućiti iskustvo slušanja okoline, primjerice odlaskom u šetnje ili boraveći u društvu odraslih osoba, također bi trebali djeci davati igračke i zanimljive predmete kako bi oni sami mogli slušati zvukove koji ti predmeti proizvode. Time se razvija i sposobnost razlikovanja zvukova i razumijevanje poruka sugovornika. Igre poticanja izgovora slogova i glasova usko su povezane s igrama koje potiču slušanje.

Vještinu govora djece roditelji mogu razvijati čitajući, slušajući, razgovarajući, istražujući njihove interese te aktivnim slušanjem priča. Nakon svakog čitanja roditelji mogu djeci postaviti otvorena pitanja o sadržaju i mišljenju djeteta čime će se osim jezičnog razvoja, razvijati i kreativnost. Osim toga, mogu i nadopunjavati, objasniti ili možda ispraviti ono što je dijete reklo. Također mogu i pokazati "lažno" nerazumijevanje čime će potaknuti na ponavljanje i zaključivanje onog već izrečenog. Samim time, roditelji postaju djeci partneri te ulaze u prirodnu situaciju usvajanja jezika igrom i zabavom (Šego, 2009). „Roditelji su svojoj djeci prvi govorni model kojem su izloženi, te isto kao tijekom usvajanja materinskog oni mu mogu predstaviti strani jezik. Njihovo poznavanje izabranog jezika pomaže u kvaliteti dječjeg izgovora, no primaran je njihov pristup i stav tijekom poučavanja“ (Keller, 2022: 29).

Roditelji mogu omogućiti upoznavanje djeteta sa stranim jezikom još u najranijoj dobi, posebice ako i sami znaju neki strani jezik. Predstavljanje stranog jezika može biti istovremeno, koje se događa u situacijama kada se jedan roditelj djetetu obraća materinskim jezikom, a drugi roditelj stranim i uzastopno koje se događa nakon što je dijete već djelomično usvojilo materinski jezik (Tabors, 1997).

Bez obzira događa li se podučavanje stranog jezika u školi ili kod kuće, svaki angažman roditelja je ključan za uspjeh učenja djeteta u svim periodima njegovog razvoja. Roditelji govornici ciljanog stranog jezika imaju učinkovitu ulogu u učenju jezika te samim time poboljšavaju aktivnosti i olakšavaju sami proces učenja. Sudjelovanje u aktivnostima može roditeljima produbiti razumijevanje i svijest o važnosti raznolikosti jezika i kultura kao što to većinom u većoj mjeri imaju djeca (European Commission, 2011).

3.1. Stavovi roditelja prema učenju stranih jezika

Roditelji kao najvažnije osobe u djetetovu životu svakako imaju veliki utjecaj i značaj u procesu učenja i obrazovanja. To se u prvom redu odnosi na izbore koje dijete donosi tijekom života kao što je u konkretnom slučaju izbor učenja (drugog) stranog jezika. Osim utjecaja na izbore, roditelji također imaju i važnu ulogu u motivaciji za učenje (Gardner, 2007, prema Librić, 2020).

Djetetovo učenje u ranoj i predškolskoj dobi ujedno jest i učenje s podijeljenom odgovornošću između djece i roditelja. U osiguravanju uspjeha djeteta u ranom učenju, najvažniji čimbenik su upravo roditelji. Osim što imaju jak utjecaj na osobe koje donose odluke

o pružanju podučavanja stranog jezika, oni ujedno imaju i utjecaj na odabir ciljanog jezika djeteta (European Commission, 2011).

Roditelji mogu imati aktivan i pasivan pristup pri usvajanju stranog jezika, taj pristup je određen njihovim stavom o određenom stranom jeziku. Aktivnim pristupom roditelji dijete stalno potiču na usvajanje stranog jezika, prate napredak i potiče ga u uključivanje raznih (izvan)školskih jezičnih programa. S druge pak strane, pasivni pristup određen je vlastitim stavovima o stranom jeziku, što može negativno djelovati na motivaciju učenika. Primjerice, roditelj potiče dijete da uči njemački jezik, ali ima negativan stav prema Nijemcima i samim time nesvjesno utječe na motivaciju za učenje njemačkog jezika (Keller, 2022).

Pozitivan stav roditelja prema učenju stranih jezika jako je bitan čimbenik za razvoj višejezičnosti u okviru učenja stranih jezika. Prije svega, važno je i samo njihovo shvaćanje vrijednosti višejezičnosti, kao i organizacijska potpora državnih institucija i zadovoljenost određenih preduvjeta za organizaciju učenja stranih jezika u sustavu obrazovanja (Medved Krajnović i Letica, 2009, prema Knežević i Šenjug Golub, 2015).

S druge pak strane, negativan stav roditelja prema učenju stranih jezika može djelovati obeshrabrujuće. Smatra se da postoji povezanost između stavova roditelja i uspješnosti djeteta u usvajanju stranog jezika. Pozitivnim stavom roditelja i poticajem, dijete produbljuje svoj uspjeh, dok dijete okruženo negativnim stavom gubi intrinzičnu motivaciju. Postoje naravno i mnogi roditelji koji iako ne poznaju strani jezik koji se poučava u školama, imaju pozitivan stav prema njegovim usvajanjem zbog toga što razumiju prednosti poznavanja još jednog jezika. Djeci prenose iskustvo i opisuju prilike koje mogu imati ako nauče još jedan jezik što za djecu može djelovati iznimno ohrabrujuće (Griva i Chouvarda, 2012, prema Keller, 2022).

Istraživanja su pokazala da je jedan od bitnih čimbenika motivacije učenika za učenje nekog stranog jezika poticaj roditelja. U lipnju 2013. godine nastavnice Željka Knežević i Ana Šenjug Golub (2014) provele su istraživanje upravo na tu temu. Ispitale su ukupno 120 roditelja učenika jedne škole u Hrvatskom Zagorju. Njihovi rezultati su pokazali da su roditelji generalno imali pozitivan stav prema učenju stranih jezika i da višejezičnost najčešće shvaćaju kao sposobnost poznavanja, odnosno govorenja više jezika. Prema njihovom istraživanju su roditelji s višim stupnjem obrazovanja imali generalno pozitivniji stav prema učenju stranih jezika od roditelja s nižim stupnjem obrazovanja, što možda govori o njihovoj boljoj informiranosti na ovu temu i da iz svog iskustva shvaćaju nužnost poznavanja stranih jezika. No, rezultati istraživanja su pokazali da uvjerenja roditelja o važnosti poznavanja određenih jezika za budućnost njihove djece i uvjerenja o broju i redoslijedu učenja stranih jezika nisu u

skladu s preduvjetima koji su nužni u razvoju višejezičnosti. Što svakako upućuje na postojanje potrebe za boljom informiranosti o čimbenicima za razvoj višejezičnosti njihove djece.

Budući da u ranoj dobi veliki utjecaj na njih imaju njihovi roditelji, upravo je pozitivan stav roditelja utjecao na stvaranje pozitivnog ozračja u učenju stranih jezika. Pritisци i želje roditelja su također bili jedan od čimbenika koji je utjecao na ponudi stranih jezika u hrvatskim osnovnim školama. No, prema nekim znanstvenicima (Letica Krevelj, 2019, prema Vrhovac, 2019) prevelik entuzijazam roditelja može dovesti do nerealnih očekivanja od učenja stranih jezika u ranoj školskoj dobi.

3.2. Provedena istraživanja o stavovima roditelja prema učenju stranih jezika

Vilke i sur. (1999, prema Vrhovac, 2019) proveli su longitudinalno istraživanje 70.-ih godina u kojemu su htjeli istražiti kada je najbolja dob za početak učenja stranih jezika u školama i koji su razlozi za to pod nazivom *Zagrebačka škola ranog učenja stranog jezika*. Istraživanje su proveli u nekoliko osnovnih škola u Zagrebu, a pokazali su i da su roditelji važni čimbenici u motivaciji učenika za učenje stranih jezika, posebice u ranoj dobi. (1999: 18)

Knežević i Šenjug Golub (2014) navode kako su strana istraživanja (Mirici i sur., 2013, Sung i Padilla, 1998) pokazala da roditelji razumiju važnost poznavanja stranog jezika, a istraživanja (Kyriacou i Zhu, 2008, Wilson, 2012, Butler, 2013) da je poticaj koji učenici dobiju od svojih roditelja jedan od glavnih čimbenika njihove motiviranosti za učenje stranog jezika.

Sung i Padilla (2011) provele su 2011. godine istraživanje s učenicima i njihovim roditeljima na temu motivacije, stavova roditelja i njihove uključenosti u učenje azijskih jezika u osnovnim i srednjim školama. Sudjelovalo je 140 učenika osnovnih državnih i 451 učenik srednjih državnih škola kao i 847 roditelja. Ispitani su stavovi roditelja o učenju jezika i njihove uključenosti u učenje. Prema rezultatima, očekivano su djeca osnovnih škola bila više motivirana za učenje azijskih jezika od učenika srednjih škola, s obzirom na to da su njihovi roditelji puno uključeniji u sam nastavni proces, od roditelja učenika srednjih škola. Zanimljivo je da su učenice bile više motivirane za učenje stranih jezika od učenika, no kod roditelja ne postoji razlika između stavova majki i očeva. I jedni i drugi smatraju vrlo važnim sudjelovati u motivaciji svoje djece pri učenju stranih jezika.

Suvremeni mediji mogu pomoći djeci u usvajanju stranog jezika. Animirani filmovi, serije, igrice i sl. mogu pobuditi djetetov interes za sadržajem, pa će dijete često nesvjesno imati priliku usvajati strani jezik. Pri izboru takvih sadržaja, roditelji mogu imati ključnu ulogu. Aktivnim provjeravanjem i regulacijom korištenja suvremenih medija može se spriječiti

gledanje neželjenog sadržaja i negativne posljedice pretjeranog korištenja. Tako se djeci može predstaviti alternativa koja može biti dobar poticaj za razgovor o izborima djeteta. Imitacija stranih sadržaja svakako je pozitivan ishod korištenja suvremenih medija (Guntarto i Sevrina, 2018, prema Keller 2022).

Aktivno uključivanje roditelja i suradnja s odgojno-obrazovnim institucijama može vrlo povoljno utjecati na uspjeh djeteta. Tako se na najbolji način usklađuju vrijednosti, znanja i vještine doma s onima koje se prenose u odgojno-obrazovnim institucijama. Roditelji mogu sudjelovati na razne načine, poput primjerice sudjelovanja u aktivnostima skupine, suradnja s lokalnom zajednicom, zajedničkim radom na projektima, odlascima na izlete i sl. Informiranje, učenje, savjetovanje i dogovaranje također uključuju suradnju roditelja. Suradnjom se djeca uče dijeljenju informacija s drugima, na način da iskazuju svoje želje i potrebe, a mogu i zatražiti povratne informacije ili pomoć ako im je nekad potrebna. Kvalitetna komunikacija utječe na kvalitetno usvajanje (stranog) jezika. Roditelj time pruža djetetu primjer i poruku o važnosti usvajanja jezika i prednostima koje donosi poznavanje još jednog dodatnog jezika. Utjecaj na pozitivan stav i održavanje djetetove motivacije za učenje stranog jezika može se postići i međusobnom suradnjom roditelja i odgojno-obrazovnih djelatnika (Keller, 2022).

4. INTITUCIONALNO UČENJE STRANIH JEZIKA

Mihaljević Djigunović (2009) opisuje kurikulske modele koji se odnose na nastavu stranih jezika. Početkom 70.ih godina pojavljuje se nekoliko zanimljivih modela, od kojih autorica ističe model autora Sterna (1983, prema Mihaljević Djigunović, 2009) u koji su uključena četiri bihevioralna cilja i sadržajne kategorije za svaki, a prvi i glavni cilj učenja stranog jezika jest jezično umijeće. Sljedeći cilj je znanje koje podrazumijeva i znanje o kulturi vezanoj za određeni jezik, a treći cilj se odnosi na stavovi i vrijednosti vezane za jezik i kulturu koju se uči. Zadnji cilj se odnosi na usvajanje jezika koji treba rezultirati znanjem o učenju jezika općenito. Kultura, komunikacija i opće jezično obrazovanje odnosi se na sadržajne kategorije, a komunikacijska kompetencija predstavlja i dalje glavni cilj učenja stranog jezika. Ona je već ranije u ovom radu definirana prema ZEROJ-u, a ujedno je i osnova za osmišljavanje i formuliranje ishoda učenja stranih jezika kako u europskim zemljama, tako i u Hrvatskoj.

Hrvatska se danas može ponositi činjenicom da se nalazi na popisu zemalja s velikim postignućima vezanim za rano učenje stranih jezika. Pri tome se trebaju razlikovati pojmovi **drugi** i **strani** jezik. Naime, *drugi jezik* se definira kao jezik koji se uči i usvaja u prirodnoj sredini nekog jezika, primjerice djeca hrvatskih emigranata u Njemačkoj, a *strani jezik* je onaj jezik koji se uči u zajednici kojoj to nije materinski jezik, primjerice u školama (Letica Krevelj, 2019, prema Vrhovac, 2019)

Potaknuto prethodnim istraživanjima i različitim preporukama i dokumentima Europske unije o uvođenju stranog jezika u ranoj školskoj dobi, u Hrvatsku se u školskoj godini 2003./2004. uvodi učenje stranog jezika u prve razrede osnovnih škola, uz preporuku da se drugi strani jezik uvede u četvrtom razredu. Ako učenici uče engleski od prvog razreda, preporuča se učenje još jednog stranog jezika kao izborni predmet i od njega mogu odustati bilo kada, no ako učenici od prvog razreda uče neki drugi jezik, obavezno moraju početi učiti engleski jezik u četvrtom razredu. Učenici hrvatskih osnovnih škola mogu učiti neke od tradicionalnih jezika; engleski, njemački, francuski i talijanski, te jezike nacionalnih manjina; srpski, češki, slovački i sl. međutim, najčešće iz kadrovskih i financijskih razloga, u školama se nudi najviše tri strana jezika, a u većini škola se izbor sužava na dva ili samo jedan jezik i to najčešće engleski (Letica Krevelj, 2019, prema Vrhovac, 2019).

4.1. Interkulturalnost

Prema Kleppinu (2001: 219) didaktiku stranih jezika zanima kako precizno planirana nastava može navesti ljude da nauče nešto što ne žele naučiti. Učenje jezika razlikuje se od drugog učenja po tome što je jezik dio čovjeka kao društvenog bića i dio njegovog identiteta. Ovdje možemo naglasiti ulogu učitelja koji ima zadaću pobuditi interes za novi jezik kod učenika. Motivi i čimbenici motivacije ovise o dobi učenika. Kod mlađih učenika se motivacija može više kontrolirati izvana i učitelj ovdje ima važnu ulogu jer treba biti uzor mladim učenicima (Storch, 1999: 324).

Postavlja se pitanje zašto je uopće potrebno učiti strane jezike. Benjak (2005) odgovara da se učenjem stranih jezika s jedne strane uči i o drugim kulturama, vrijednostima i ponašanjima i da su samim time ona jednako važna kao i vlastita, a s druge strane učenje stranih jezika veže se i uz gospodarske politike, odnosno razvijaju se vještine komunikacije koje mogu olakšati trgovačku razmjenu s drugim zemljama. S treće pak strane, moguća uloga poučavanja stranih jezika je cilj stvaranja demokratskog društva u kojemu je interkulturalnost ključna. Interkulturalna komunikacija opisuje sposobnost shvaćanja misli druge osobe, bez obzira na to slagali se mi s tom osobom ili ne. Ona se odvija svaki put kada članovi jedne kulture stvaraju poruke koje bi trebale biti shvaćene i razumljive drugoj kulturi (Benjak, 2005). Nadalje, interkulturalna komunikacijska kompetencija definira se kao „sposobnost prihvaćanja drugačijeg mišljenja i sposobnost posredovanja, sagledavanja odnosa sličnosti i različitosti između kultura, te tumačenja i prevladavanja mogućih nesporazuma i sukoba“ (Benjak, 2005: 20).

Od kraja 1990-ih godina općim ciljem nastave stranih jezika uvodi se pojam interkulturalna komunikacijska kompetencija, a definira se kao „sposobnost (uspješne) interakcije s ljudima iz drugih zemalja i kultura na stranom jeziku“ (Petavić, 2011). Pri izradi kurikula za strane jezika treba se koristiti Zajednički europski referentni okvir za jezike (skraćeno ZEROJ) kao osnovi za planiranje.

Interkulturalna kompetencija definirana je kao jedna od temeljnih kompetencija *Nacionalnog okvirnog kurikuluma za predmet njemački jezik* (2019) ne samo u nastavi stranih jezika, nego i u nastavi općenito. U nastavi stranog jezika četiri od ukupno pet kategorija se odnose na jezične vještine; govorenje, slušanje, pisanje i čitanje.

4.2. Strah od učenja jezika

Gardner i MacIntyer (1993, prema Mihaljević Djigunović, 2002) definiraju strah od jezika „strah koji osjećamo kada se od nas zahtijeva da se koristimo stranim jezikom kojim suvereno ne vladamo. Riječ je o osjećaju nelagode, nervoze i nesigurnosti koji nas obuzme kada na stranom jeziku trebamo govoriti, čitati, pisati ili razumjeti što nam netko govori“ (2002: 12). Osobe koje osjećaju takvu vrstu straha, općenito nisko procjenjuju sebe i svoju vrijednost te svoje kompetencijske sposobnost procjenjuju nižima od ostalih. Samim time to podrazumijeva i osjećaj nekompetentnosti u jeziku i osjećaja nesposobnosti da sebe predstavimo onako kako želimo (Mihaljević, Djigunović, 2002).

U nastavi stranih jezika pojavljuje se tzv. defanzivno učenje, što znači da učenici strani jezik često doživljaju kao teški skup riječi i zvukova koji moraju uklopiti u svoju svijest, a pri tome im je nastavnik protivnik od kojeg se stalno moraju braniti. Kako bi se tomu suprotstavili, nastavnici su uveli nove metode tzv. receptivno učenja u kojemu se naglasak stavlja na prijateljski odnos učenika i nastavnika što posljedično neće dovesti do osjećaja straha i nelagode (2002: 59).

Ambrosi-Randić i Ružić (2010) istraživale su postoji li povezanost između straha od stranog jezika i samog procesa učenja stranog jezika, odnosno u kojoj mjeri strah utječe na učenje. Rezultati njihovog istraživanja su pokazali pozitivni korelaciju između motivacije i straha (anksioznosti) od jezika te da su anksiozniji učenici ujedno i motiviraniji. To znači da umjerena doza straha može imati pozitivan učinak na sam proces i rezultat učenja (Matić, 2015).

4.3. Nastava stranog jezika

Učenje stranih jezika na području Republike Hrvatske bilo je uvjetovano raznim društveno političkim čimbenicima. Nakon Drugog svjetskog rata mijenja se školski sustav na hrvatskom tlu, osnovna škola se produljuje na osam godina, srednja škola se skraćuje na četiri godine za razliku od prije kada je bilo obratno. Učenje stranog jezika uvodi se u peti razred osnovne škole, a negdje već i u četvrti što je bilo vrlo napredno za tadašnje prilike. Do Drugog svjetskog rata su se u školama učili francuski i njemački jezik, tijekom Drugog svjetskog rata njemački i talijanski, a nakon rata obaveznim jezikom postaje ruski. Uz ruski se mogao birati engleski, njemački ili francuski jezik. No nakon sukoba Jugoslavije i SSSR-a 1948. godine, ruski jezik se izjednačava s ostalima pa su učenici dobili mogućnost biranja između već navedena četiri jezika (Vilke, 1999: 14, prema Vrhovac, 2019).

Mihaljević Djigunović (2009) donosi preporuke za jasnije određenje politike učenja stranih jezika, a posebno stavlja naglasak na: početak, obveznost i izbornost jezika te osiguravanje kontinuiteta učenja, razlikovanje statusa pojedinih jezika i definiranje očekivanja i postignuća, uvođenje dva (obavezna) strana jezika u škole, veća raznovrsnost u odabiru stranih jezika, određivanje maksimalnog broja učenika u razredima te minimalne satnice za strane jezike. U skladu s time, autorica poziva i na ukidanje ocjena na početku učenja kako bi se povećala motivacija za samim učenjem (engl. *assessment for learning*).

U hrvatskom osnovnom školstvu, njemački jezik se uči u redovitoj nastavi kao obvezni ili izborni predmet. Učenici prvog razreda uče jedan strani jezik, a u četvrtom razredu dobivaju mogućnost izbora drugog stranog jezika. Samim time što nastava traje osam godina za obvezni predmet, a četiri godine za izborni predmet, jezici nisu u ravnopravnom položaju stoga niti očekivanja ne mogu biti jednaka (Karačić, 2021).

U razredu je osnovni cilj govora prijenos znanja. Na nastavi stranog jezika, upravo je prijenos stranog jezika cilj. On je istodobno i predmet razgovora. Krashen (1981, prema Vrhovac, 2001) navodi kako se razlikuju dva različita procesa učenja stranog jezika; prvi je usvajanje, koje je neformalno i nesvjesno i učenje jezika koje je formalno i svjesno. U nastavnoj, didaktičnoj sredini najvažnija je interakcija između učenika i nastavnika. Učenik treba imati ulogu aktivnost sudionika komunikacijskog procesa i aktivnog sudionika procesa usvajanja i učenja stranog jezika (2001, 151). Učenje stranog jezika učenicima ne smije biti opterećujuća aktivnost, već naprotiv, treba omogućiti djetetu izražavanje, naravno u skladu s njegovim dobnim osobinama (Vilke, 1999, prema Vrhovac, 2019).

Hrvatski zavod za statistiku (2023) navodi kako u školskoj godini 2021./22. u osnovnim školama osim na hrvatskome jeziku, 24 škole nastavu izvode i na jezicima nacionalnih manjina, i to šest na mađarskome, šest na talijanskome, jedna na njemačkome i 11 na srpskome. Ukupno je 4 197 učenika polazilo nastavu na jezicima nacionalnih manjina i to 348 na češkome, 1 647 na talijanskome, 205 na mađarskome, 157 na njemačkome i 1 840 na srpskome⁴.

U srednjim školama učenici uče jedan, dva ili tri strana jezika, a svi učenici obvezni su učiti barem jedan strani jezik. Od ukupnog broja učenika, engleski jezik uči 92,9% učenika, njemački 32,6%, talijanski 13,0%, francuski 3,6%, a španjolski, ruski, portugalski, arapski i ostale jezike uči samo 2,0% učenika⁵.

⁴ <https://podaci.dzs.hr/2023/hr/58233>, posjećeno 22.8.2023.

⁵ <https://podaci.dzs.hr/2023/hr/58235>, posjećeno 22.8.2023.

4.4. Nastava njemačkog jezika

Branko Nađ (2018) za Školski portal provodi intervju s nastavnicima njemačkog jezika na temu *Engleski nije dovoljan za budućnost naše djece*. U članku⁶ navodi kako predsjednica Hrvatskog društva učitelja i profesora njemačkog jezika i urednica za njemački jezik pri Školskog knjizi Irena Horvatić Bilić naglašava kako u osnovnoškolskom sustavu imamo i zakonski i teoretski jedan od najboljih sustava učenja (drugog) stranog jezika u Europi. Hrvatska je među rijetkim zemljama koje svojim učenicima nude mogućnost učenja stranog jezika već od prvog razreda. U praksi se većinom od prvog razreda upisuje i bira engleski jezik. Za to zapravo ne postoji nikakav poseban razlog, a čest argument za učenje stranog jezika zna biti da se time potiče učenike na odlazak u inozemstvo to je prema njoj iznimno loše razmišljanje i pogrešna perspektiva gledanja. Horvatić Bilić navodi kako je Hrvatska iz ekonomske i gospodarske perspektive država u koju ulažu prvenstveno ulagači iz zemalja njemačkog govornog područja. Upravo zbog toga se treba zalagati da učenici osim svog znanja struke moraju imati i znanje stranog jezika kako bi postali konkurentniji na tržištu rada.

Njemački se nudi u nekim vrtićima i prvom razredu nekih osnovnih škola. Unatoč tome, u većini hrvatskih osnovnih i srednjih škola njemački se uči kao prvi, drugi ili treći strani jezik, a tek svaki treći učenik počinje učiti njemački. No, glavni problem je što većina početnika u nekom trenutku svog školovanja odlučuje da više ne želi učiti njemački jezik.

Kao izborni predmet u većini škola, njemački jezik se nalazi u vrlo nezahvalnom položaju u odnosu na engleski jezik. Često ga se marginalizira i u redovitom rasporedu ga se većinom stavlja čak i u smjenu suprotnu od redovite nastave što je jedan veliki razlog zbog čega učenici odustaju od pohađanja nastave njemačkog jezika. Karlak (2017) smatra da bi se odnos prema njemačkome jeziku u hrvatskome obrazovnom sustavu i kontekstu dosta promijenio kada bi jedan od obaveznih predmeta u nastavi bio i njemački jezik. Osim poboljšanja odnosa, to bi izravno doprinijelo razvoju višejezičnosti koja se oduvijek nalazi kao sastavni dio europskog identiteta. No, autorica navodi upravo suprotne činjenice, a odnose se na to da današnja obrazovna politika, ne samo u Hrvatskoj, višejezičnost zapravo smanjuje na te znanje materinskog i engleskog jezika. Time se učenicima šalje jasna poruka da su pojedini jezici važniji od drugih, već pri samom ulasku u redoviti obrazovni sustav.

⁶ <https://www.skolskiportal.hr/sadrzaj/skolstvo-u-medijima/engleski-nije-dovoljan-za-buducnost-nase-djece/>, posjećeno 1.8.2023.

Karlak (2017) navodi mnoštva primjera iz prakse gdje roditelji često ispisuju djecu s njemačkog jezika kada shvate da bi lošija ocjena mogla pokvariti opći uspjeh djeteta, što svakako nastavnike njemačkog stavlja u nezgodan položaj. Time su oni na neki način prisiljeni poklanjati učenicima ocjene iako to možda uopće ne zaslužuju.

Američki pisac i novinar Mark Twain svojom je brošurom "Grozni njemački jezik" (eng. "The Awful German Language") učinio mnogo da ova predrasuda tako tvrdoglavo opstane (Twain, 2010). Javnosti je poznata njegova rečenica „Život je prekratak za učenje njemačkog jezika“ (eng. „Life is too short to learn German“)⁷. Stoga se učenici s pravom mogu zapitati isplati li se još učiti „grozni“ njemački.

Götze (2001) je došao do zaključka da nije jezik sam po sebi težak, već da jezična lekcija ili loša gramatička zastupljenost često otežavaju učenje njemačkog jezika. Iz tog razloga učenju njemačkog jezika se mora ponovno dati snažan poticaj i važnost. Ako i učitelji i učenici znaju zašto nešto rade i uče, učenje će biti uspješnije i imati dugotrajniji učinak.

Nastavnik u ranoj dobi ima ključnu ulogu u razvoju mišljenja, stavova i iskustava u učenju stranog jezika kao i na stvaranje učenikove slike o sebi. Utjecajnu ulogu imaju i vršnjaci, ali i mjera u kojoj su učenici izloženi stranom jeziku izvan škole te razvoj digitalne pismenosti (Letica Krevelj, 2019, prema Vrhovac, 2019).

Vrhovac (2001) navodi kako u formalnoj komunikaciji na nastavi učenici često ne uspijevaju reagirati spontano i dolazi do nemogućnosti iznošenja vlastitog mišljenja. Upravo zbog toga bi se trebao njegovati slobodni govor, odnosno poticati neformalniju komunikaciju na nastavi u kojoj učenici mogu slobodno iznositi svoje stavove ili ideje o značenju pojedinih riječi i iskaza. U takvoj interakciji obje strane pokazuju ravnopravno sudjelovanje u komunikacijskom procesu, a učenici dobivaju osjećaj da je njihovo mišljenje važno čime se zainteresiraju za sadržaj i samu nastavu stranog jezika, što će i nastavnicima znatno olakšati pri provedbi aktivnosti i dinamici nastavnog sata.

Mihaljević Djigunović i Bagarić (2007) provele su longitudinalno istraživanje s učenicima osmih razreda i maturantima u kojemu su htjele ispitati razlike između stavova učenika prema njemačkom i engleskom jeziku. Rezultati su pokazali da učenici imaju negativnije stavove prema njemačkom jeziku zbog niza razloga. Jedan od njih je gramatika za koju učenici smatraju da je ima previše u nastavi, a usvajanje novog vokabulara nije tako zanimljivo kao na nastavi engleskog jezika. Tekstovi u udžbenicima prema njihovom mišljenju su predugi, dosadni i ne mogu se primijeniti na svakodnevni život. Također, jedan od zaključaka

⁷ <https://www.goodreads.com/quotes/33216-life-is-too-short-to-learn-german>, posjećeno 1.8.2023.

učenika je taj da bi im bilo lakše da im je njemački dostupniji i da su njime okruženi i u slobodno vrijeme, kao što je to slučaj s engleskim jezikom. Nadalje, učenici su izrazili nezadovoljstvo time da je učenje njemačkog jezika vezano samo za područja gospodarstva i ekonomije, dok je nasuprot tome učenje engleskog jezika povezano za svim aspektima svakodnevnog života. Negativniji stavovi prema njemačkom jeziku doveli su toga da je učenicima s godinama opadalo samopouzdanje i motivacije za daljnje učenje.

Karlak i Šimić (2017) provele su 2016. godine istraživanje na temu „Razlike u motivaciji za učenje engleskoga i njemačkoga kao stranih jezika u učenika mlađe školske dobi“. Sudionici su bili 100 učenika četvrtih razreda iz triju slavonskih osnovnih škola. Rezultati su očekivano pokazali višu motivaciju i zainteresiranost učenika za učenje engleskog jezika od njemačkog, a kako autorice navode ta motivacija ima i političku dimenziju jer „motivacija nikada nije samo u rukama pojedinog motiviranog učenika, nego se gradi i ograničava kroz društvene odnose s drugima“ (Karlak, Šimić, 2017: 79). Dobiveni rezultati upućuju na određene praktične stvari kao što su potreba za poticanje višejezičnosti i potreba za promjenom statusa njemačkog jezika u hrvatskom obrazovnom sustavu. Posljedično bi i same učenike dovelo do porasta želje i motivacije za učenjem njemačkog jezika i u izvannastavnom kontekstu. Već u vrtićima je potrebno poticati na učenje, a tijekom daljnjeg obrazovanja osigurati stalni kontinuitet učenja.

5. OBLICI POPULARIZACIJE ZA UČENJE NJEMAČKOG JEZIKA

Postoje različiti razlozi zašto se ljudi odlučuju učiti njemački jezik. Zajedno se mogu sažeti u četiri glavne skupine⁸ :

1. njemački je jak svjetski (poslovni) jezik,
2. njemački je srednjoeuropski jezik,
3. njemački je jak kulturni i znanstveni jezik i
4. njemački nije tako težak kao što se uvijek tvrdi.

5.1. Formalni oblici popularizacije učenja njemačkog jezika

Klaus-Dieter Lehmann⁹, predsjednik Goethe instituta, održao je 2019. govor o važnosti učenja njemačkog jezika kao i o svim postignućima i projektima koji su omogućili rast i popularizaciju njemačkog jezika. Njemački jezik imao je burnu prošlost, od jezika znanosti do toga da je nakon Prvog i Drugog svjetskog rata postao omražen i morao se izboriti za svoje mjesto pod suncem. U tome su mu pomogli razni projekti i programi Instituta koji bilježe značajne rezultate diljem svijeta. Danas njemački jezik govori 100 milijuna ljudi kao svoj materinski jezik, a isto toliko kao strani. Zanimljivo je da ukupno 15,4 milijuna ljudi uči trenutno njemački jezik. Zahvaljujući projektu „*Deutsch: die erste Zweite*“ u Rusiji je njemački postao prvim stranim jezikom u školama, nakon što je iz raznih političkih razloga ukinut engleski jezik. Projektom GAPP (engl. *German American Partnership Program*) njemački jezik se proširio diljem Sjedinjenih Američkih Država koje nisu poznate po tome da previše ulažu u učenje stranih jezika. U zemljama istočne Europe, odnosno u Gruziji, Rusiji i Ukrajini vrlo je uspješan projekt „*Östlichen Partnerschaften*“. U školama diljem svijeta proširio se i projekt „*PASCH-Schulen, Schulen Partner für die Zukunft*“. Osim financiranja učenja njemačkog jezika kroz ovaj projekt, financiraju se i ljetni kampovi u Njemačkoj kao i internetska zajednica u kojoj učenici mogu biti u kontaktu s drugim učenicima iz cijelog svijeta. Taj projekt pokazao se posebno uspješnim u Brazilu, Kini, Indiji i Indoneziji. Posebno uspješan projekt je tzv. *Deutscholympiade*, najveće natjecanje u njemačkom jeziku na svijetu. Održava se svake dvije godine, kako u Njemačkoj, tako i u drugim državama. U Njemačkoj se također može učiti njemački jezik i to u 12 Goethe Instituta diljem zemlje. Na njihovim službenim

⁸ https://www.idvnetz.org/Dateien/99Gruende_PRINT.pdf, posjećeno 1.8.2023.

⁹ <https://www.goethe.de/de/uun/prs/int/prs/21479950.html>, posjećeno 23.8.2023.

stranicama trenutno se nalazi preko 10 000 tečajeva na kojima aktivno sudjeluju preko 120 000 osoba koje uče njemački jezik. Osim toga, dostupne su i računalne igre kako bi učenje postalo što zanimljivije.

Hrvatska je također jedna od zemalja u kojoj su vrlo važni projekti Goethe Instituta. Osim tečajeva jezika, nude se razne radionice i seminari za nastavnike njemačkog jezika, inicira se razmjena i prezentacije njemačke kulture¹⁰. Također je proširen i projekt *PASCH-Partnerschulen* u školama diljem Hrvatske. Njime učenici srednjih škola mogu pohađati i polagati program DSD (njem. *Deutscher Sprachdiplom*), odnosno program za *Njemačku jezičnu diplomu*¹¹. Učenici koji su položili drugi stupanj imaju pravo na studiranje u zemljama njemačkog govornog područja, odnosno dobivaju dokaz o svom znanju jezika. Taj program se provodi od 1998. godine u okviru fakultativnog predmeta „*Njemački jezik – nastava za Njemačku jezičnu diplomu*“. Pohađanje tog predmeta je moguće je samo u ovlaštenim školama od strane Konferencije ministara kulture Njemačke. U školskoj godini 2021/2022. u Hrvatskoj je u tom programu sudjelovalo 1.400 učenika, u više od 50 osnovnih i srednji škola.

Na Sveučilištima diljem svijeta važna je udruga DAAD¹² („*Deutscher Akademischer Austauschdienst*“) i njihovi programi. Njihova uloga je poticanje mobilnosti stranih studenata u Njemačkoj ili obratno. Program je trenutno raširen na preko 70 zemalja, s otprilike zaposlenih 408 lektora i 77 docenata. Oni odlaze u zemlje partnere i na njihovim Sveučilištima podučavaju studente njemački jezik prenoseći im svoje znanje i vlastitu kulturu. Njihov moto glasi engl. *Change by Exchange*, u slobodnom prijevodu; *promjena mobilnošću*. Osim prenošenja znanja, studentima nude i razne stipendije za studiranje u Njemačkoj ili mobilnosti unutar ljetnih ili zimskih škola, kao i studentske razmjene u trajanju nekoliko tjedana ili mjeseci. Zanimljivo da se na njihove stipendije mogu prijaviti studenti svih područja studiranja, a za prijavu nije nužno poznavanje njemačkog jezika jer se većina tih internacionalnih studentskih programa izvodi i na engleskom jeziku. Bit ovakvih stipendija je upravo to iskustvo studiranja u Njemačkoj.

Hrvatska Sveučilišta također surađuju s navedenom udrugom pa su tako njihovi lektori prisutni na Sveučilištu u Zagrebu, Sveučilištu u Splitu, Sveučilištu u Zadru te na Sveučilištu J. J. Strossmayera u Osijeku¹³. Osim prenošenja znanja, studentima prenose i kulturu i običaje Njemačke, a kao i svima nude im mogućnosti stipendiranja za njihove studijske programe.

¹⁰ <https://www.goethe.de/ins/hr/hr/ueb/auf.html>, posjećeno 23.8.2023.

¹¹ <https://zagreb.diplo.de/hr-hr/themen/kultur/dsd/2099826>, posjećeno 23.8.2023.

¹² <https://www.daad.de/en/the-daad/daad-network/>, posjećeno 23.8.2023.

¹³ <https://zagreb.diplo.de/hr-de/willkommen-in-kroatien/03-willkommen/kultur-und-bildung/daad/2100844?openAccordionId=item-2101014-1-panel>, posjećeno 23.8.2023.

Republika Austrija potiče na mobilnost i učenje njemačkog jezika putem OeAD programa¹⁴. Bilateralnim sporazumima, njihovi lektori i docenti dolaze podučavati studente na hrvatskim Sveučilištima. Uz to se nude stipendije za mobilnosti u Republiku Austriju i izvan nje.

Hrvatsko društvo učitelja i profesora njemačkog jezika provodi projekt „*Deutsch öffnet viele Türen*“ (hrv. „*Njemački otvara mnoga vrata*“), uz suradnju i potporu Agencije za odgoj i obrazovanje, Ministarstva znanosti i obrazovanja te Veleposlanstva Savezne Republike Njemačke. Cilj projekta je razvoj višejezične govorne kompetencije hrvatskih učenika, a provodi se u raznim osnovnim školama s posebnim naglaskom na niže razrede¹⁵.

Projekti poticanja mobilnosti unutar Europske unije, među kojima je najvažniji projekt ERASMUS+ kroz svoje programe upućuje i na važnost učenja njemačkog jezika. U svojim programima u hrvatskim školama i zajednicama provode i projekt „*Mein Deutsch ist gut – ich spreche mit Mut: mit erneuerten Methoden Schueler zum Deutschlernen motivieren*“. Jedan od domaćina projekta je Tehnička škola i prirodoslovna gimnazija Ruđera Boškovića u Osijeku. Cilj projekta je poticati učenike za učenje njemačkog jezika, kao i ustrajnost. Jedan od zadataka projekta je pokušati se oduprijeti trendu sve većeg odustajanja učenika od učenja njemačkog jezika bilo kao prvog ili drugog stranog jezika. Metode rada su pedagoške radionice, a ciljna skupina učenici osnovnih i srednjih škola¹⁶.

5.2. Informalni oblici popularizacije učenja njemačkog jezika

Njemačka zajednica – zemaljska udruga Podunavskih Švaba u Hrvatskoj (njem. Deutsche Gemeinschaft – Landsmannschaft der Donauschwaben in Kroatien, Esseg) sa sjedištem u Osijeku i ograncima u Đakovu, Požegi, Splitu, Slavonskom Brodu, Valpovu i Zagrebu, kao i u brojnim baranjskim mjestima, predstavlja udrugu građana pripadnika njemačke i austrijske nacionalne manjine te njihove potomke. U Zagrebu je osnovana 1992. godine, a u Osijeku 1997. godine. Članovi udruge se najviše zalažu za to da „Njemačkom jeziku treba vratiti zasluženo mjesto, ravnopravno uz engleski jezik na prostorima istočne Hrvatske, jer je znanje njemačkog jezika, uz znanje engleskoga, važan čimbenik budućeg gospodarskog

¹⁴ <https://oead.at/en/>, posjećeno 23.8.2023.

¹⁵ <https://www.kdv.hr/?p=1351>, posjećeno 23.8.2023.

¹⁶ <https://deutsche-gemeinschaft.eu/radionica-u-sklopu-erasmus-projekta/>, posjećeno 23.8.2023.

napretka ne samo pojedinaca već i cijele regije. Njemački jezik povijesna je tradicija Slavonije, a posebno grada Osijeka¹⁷.

Zajednica provodi brojne projekte¹⁸ među kojima i kazališni festival na njemačkom jeziku, koji se odvija u kontinuitetu od 2001. godine, a ugošćava mnoge domaće i strane kazališne grupe koje svoja djela izvode na njemačkom jeziku u Dječjem Kazalištu Branka Mihaljevića u Osijeku. Od 1992. godine svake se godine održava i Znanstveni skup pod nazivom „Nijemci i Austrijanci u hrvatskom kulturnom krugu“, koji je održan u brojnim gradovima diljem Hrvatske. Na njemu je do sada sudjelovalo preko 250 izlagača i stručnjaka iz područja povijesti, demografije, politike, germanistike i drugih. Tijekom cijele školske godine, u školama se održava i vikendom jedan sat njemačkog jezika u sklopu projekta Subotnja školica. Svake godine u listopadu organizira se projekt Mjesec njemačke kulture. Održavaju se različite radionice sa svim dobnim skupinama, kao primjerice kazališne radionice, foto-maraton, lov na blago ili radionice na već spomenutom esekerskom jeziku. Također se u suradnji s kinom Uranija u Osijeku, odražavaju i besplatne projekcije filmova na njemačkom jeziku s ciljem približavanja njemačkog jezika svim građanima.

¹⁷ <https://deutsche-gemeinschaft.eu/zajednica/o-zajednici/>, posjećeno 23.8.2023.

¹⁸ <https://deutsche-gemeinschaft.eu/projekti/>, posjećeno 23.8.2023.

6. PRIKAZ DOSADAŠNJIH SPOZNAJA I ISTRAŽIVANJA PRAKSE

Mihaljević Djigunović (2009) usporedila je kurikule stranih jezika u jedanaest europskih zemalja: Austriji, Engleskoj, Finskoj, Irskoj, Mađarskoj, Nizozemskoj, Norveškoj, Njemačkoj, Sloveniji, Švedskoj i Škotskoj. Rezultati su pokazali da je primjerice u Švedskoj i Finskoj većinom strani jezik najčešći sam dio jezičnog kurikulskog područja koje uključuje i materinski jezik, primjerice u Škotskoj ili je samostalno kurikulsko područje, primjerice u Švedskoj i Finskoj, a primjerice u Sloveniji on je zaseban predmet. Nije u svim zemljama početak učenja stranog jezika jednak. U Engleskoj se započinje učenje stranog jezika tek s 11 godina u Mađarskoj nešto ranije (od 9. godine), ali u svim zemljama postoji mogućnost fakultativnog učenja stranog jezika od početka školovanja. Neke zemlje nude i mogućnost učenja čak triju (Nizozemska) ili četiriju jezika (Švedska). Svaki od njih ima drugačiji status, različit početak učenja i satnicu te različite očekivane ishode. Zajedničko svakom promatranom kurikulu jest isticanje važnosti engleskog kao međunarodnog jezika, pa se primjerice u Finskoj očekivani ishodi razlikuju od ishoda drugih stranih jezika. U Irskoj se trenutno provode projekti kojima imaju za cilj odrediti optimalnu dob za učenje jezika.

Hrvatska je takve projekte provela već 90. godina prošlog stoljeća, a najpoznatiji je pod nazivom *Zagrebačka škola ranog učenja stranog jezika* provedenog u nekoliko zagrebačkih osnovnih škola. Rezultati su pokazali da djeca već u ranoj dobi izvrsno svladavaju strane jezike (Vilke i sur., 1999, prema Vrhovac, 2019).

Ylönen i Hurskainen (2019) opisuju motive i motivaciju učenika za učenje njemačkog jezika u školama u Finskoj. Kao u većini europskih i svjetskih zemalja, engleski jezik je najzastupljeniji i gotovo svi učenici ga najprije biraju pri odabiru učenja stranog jezika. No nekoliko desetljeća ranije, zapravo je njemački zauzimao to mjesto. Osim učenja njemačkog u školama, većina i doktorskih disertacija je pisana upravo na tom jeziku. Iako je njemački drugi jezik po zastupljenosti kod učenika, i dalje postoji nesrazmjern broj i razlika u odabiru. U svom radu autorice navode istraživanja provedena među studentima ekonomije koji su u najvećoj mjeri za učenje njemačkog jezika izrazili želju za usavršavanjem jezika pa su ga samo nastavili učiti i naravno korisnost samog jezika u njihovom budućem profesionalnom životu. One same su provele slično istraživanje, u kojemu se isto tako njemački jezik uči zbog mogućih boljih prilika pri zapošljavanju. Motivi za učenje su bili utjecaj bližnjih i interes za njemačku kulturu,

povijest i književnost. Vanjska motivacija je u ovom istraživanju daleko više izražena od unutarnje, što govore i sami rezultati o motivima učenja.

Gross (2017) navodi kako u poljskim osnovnim i srednjim školama, krajem 80.ih godina ruski jezik postaje obveznim stranim jezikom u školama, a sve više jačaju utjecaj i njemačkog, engleskog i francuskog jezika. Njemački postaje drugim najzastupljenijim stranim jezikom u školama, što i ne čudi s obzirom na geografsku blizinu. Godine 2001. Gross provodi istraživanje na 12 fakulteta širom Poljske o tome koliko utječu stavovi prema Nijemcima na učenje njemačkog jezika u školama. Rezultati su da poljski studenti imaju uglavnom pozitivna mišljenja o Nijemcima i da su više negativnije nastrojeni prema svom narodu. Dakako, taj pozitivan stav utječe na učenje njemačkog jezika u školama pa je on i dandanas prisutan u velikoj mjeri u poljskim školama.

Rončević (2011, prema Domović, 2011) provela je istraživanje na tri hrvatska sveučilišta: Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku, Sveučilište u Zagrebu i Sveučilište u Splitu na temu *Europska višejezičnost na primjeru odabranih studijskih programa hrvatskih sveučilišta*. Rezultati su pokazali da postoji razvojna tendencija u smjeru anglizacije, odnosno dominantnosti engleskog jezika, što se protivi europskim načelima o višejezičnosti jer se i sama nastava vodi isključivo na hrvatskom jezikom ili u određenim studijskim programima na engleskom jeziku. Iznimno je samo na studiju Kemije u Osijeku gdje se nudi izvođenje nastave i na njemačkom jeziku. Usprkos tomu, većina literature je navedena na engleskom jeziku što također pokazuje tendenciju anglizacije.

Kako bi Hrvatska postala što primamljivija stranim studentima, Medicinski fakultet Sveučilišta J. J. Strossmayera u Osijeku uveo je program studija medicine za njemačkom jeziku¹⁹. Na hrvatskim Sveučilištima već postoje tri programa studija medicine na engleskom jeziku, a ovo je prvi na njemačkom. Program je osmišljen za inozemne studente s njemačkog govornog područja u trajanju od 12 semestara i to na način da studenti prvih pet semestara odrađuju na Medicinskom fakultetu u Osijeku, potom šest semestara prakse odrađuju na klinikama diljem Njemačke, a na zadnji, odnosno završni semestar vraćaju se ponovno u Osijek. U Njemačkoj je konkurencija za upis na studij medicine ogromna, tako da ovaj korak zasigurno dobar potez u bilateralnoj suradnji Hrvatske i Njemačke.

¹⁹ <https://www.dw.com/hr/osijek-prvi-studij-medicine-u-hrvatskoj-na-njema%C4%8Dkom/a-59480396>, posjećeno 23.8.2023.

II. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

1. Cilj istraživanja

Cilj istraživanja u ovom radu je ispitati koji su čimbenici dominantni pri odabiru njemačkog jezika u njegovom poučavanju kao drugog stranog jezika. Svrha ovog rada je ispitati mišljenje učenika i roditelja kako o njemačkom jeziku, tako i o samoj nastavi njemačkog jezika koja se provodi u hrvatskim školama kako bi se dobili odgovori na pitanje zašto je danas njemački jezik sve manje popularan za učenje u školama kao strani jezik.

2. Zadaci istraživanja

1. Utvrditi demografske pokazatelje ispitanika: spol, dob, školu koju pohađaju, razred ili smjer za učenike srednje škole i stručnu spremu za roditelje koji sudjeluju u istraživanju.
2. Utvrditi mišljenje sudionika u kolikoj mjeri pri odabiru učenja stranog jezika ima okolina, a u kolikoj mjeri učenici mogu samostalno donositi odluke.
3. Utvrditi stavove sudionika o interesu za njemački jezik i pohađanje nastave njemačkog jezika.
4. Ispitati razlike u izjavama srednjoškolaca, osnovnoškolaca i njihovih roditelja.
5. Ispitati razloge odustajanja učenika od učenja njemačkog jezika.

3. Hipoteze istraživanja

H1: Učenicima s godinama školovanja raste motivacija za učenje njemačkog jezika pa se očekuje da su učenici srednjih škola svjesniji potrebe učenja njemačkog jezika za njihovu budućnost od osnovnoškolaca.

H2: Očekuje se da roditelji imaju najveći utjecaj na odabir djeteta za učenje njemačkog jezika kao stranog jezika.

H3: Očekuje se da je učenicima engleski jezik lakši za učenje u školi od njemačkog jezika.

4. Uzorak istraživanja

U istraživanju je sudjelovalo ukupno N=85 učenika (N=41 muških i N=44 ženskih) osnovnih i srednjih škola. Ispitanici su učenici četvrtog razreda Osnovne škole „Dobriše Cesarić“ u Osijek (N=18), Osnovne škole „Blaž Tadijanović“ u Slavonskom Brodu (N=14) i učenici prvog razreda Tehničke škole „Nikola Tesla“ u Vukovaru (N=30, smjerovi: Strojarski računalni tehničar, Tehničar za računalstvo i Ekološki tehničar) i Škole za primijenjenu umjetnost i dizajn u Osijeku (N=23, smjer: Likovna umjetnost do odabira zanimanja). Uz učenike su kao poduzorak u istraživanju sudjelovali i roditelji učenika navedenih osnovnih škola (N=30).

5. Instrumenti istraživanja

Za provedbu istraživanja u ovom radu je poslužio anketni upitnik koji je podijeljen u dva dijela. U prvom dijelu se ispituju socio-demografski podaci ispitanika, odnosno dob, spol, škola koju pohađaju, razred ili smjer te stručna sprema roditelja. Nadalje, prvi dio upitnika čini pet pitanja koja se odnose na pohađanje njemačkog jezika, razlozi tomu, koliko dugo se uči jezik i tko je najviše utjecao na odabir učenja njemačkog jezika kao i u kolikoj mjeri je sudionik okružen njemačkim jezikom osim u nastavi (Prilozi 1,2,3). Drugi dio upitnika se sastoji od 14 pitanja koji se odnose na općenite stavove o njemačkom jeziku kao i o nastavi njemačkog jezika koju pohađaju ili su sudionici ranije pohađali. Stavovi su mjereni Likertovom skalom od pet stupnjeva: stupanj 1 označava stav „uopće se ne slažem“, stupanj 2 = „ne slažem se“, stupanj 3 = „niti se slažem niti se ne slažem“, stupanj 4 = „uglavnom se slažem“ i stupanj „5 = u potpunosti se slažem“. Zadatak sudionika je bio procijeniti svoj stav i zaokružiti u kojoj mjeri se s određenom tvrdnjom sudionik istraživanja ne slaže ili slaže. U razgovoru s mentorom i nastavnicima njemačkog jezika, za osnovnoškolce je upitnik izmijenjen u mjeri da im bude što razumljiviji i da im bude lakše procijeniti svoj odgovor tako da im je umjesto Likertove skale bilo ponuđeno samo da zaokruže slažu li se s određenom tvrdnjom ili ne, odnosno tvrdnje „DA“ i „NE“.

Upitnik je moj autorski rad. Mentor, prof. dr. sc. Mirko Lukaš mi je pomogao u sastavljanju pitanja i tvrdnji koje se odnose na nastavu njemačkog jezika i na njemački jezik općenito.

6. Postupak istraživanja

Prije samog početka istraživanja, školama su poslana zamolbe za provedbom istraživanja. Nakon odobrenja ravnatelja i nastavnika njemačkog jezika, dogovoreno je točno vrijeme provođenja istraživanja. Istraživanje se provelo prije ili nakon nastave njemačkog jezika i sata razrednika u srednjim školama. Učenici su prije provedbe istraživanja bili upoznati sa svrhom i ciljem istraživanja, kao i s time da su njihovi odgovori u potpunosti anonimni i da će služiti isključivo u svrhu izrade diplomskog rada. Naglašeno im je da se ni na jedan način njihovi odgovori nisu mogli povezati s točnom osobom koja je određeni odgovor dala. Ispitivanje je trajalo u prosjeku pet do sedam minuta, ovisno o tome koliko su učenici bili koncentrirani na rješavanje. S obzirom na težu organizaciju, roditelji su upitnik rješavali putem Google obrasca. Prikupljeni podatci i rezultati su obrađeni uz pomoć programa SPSS, odnosno statističkog programa za računalnu obradu podataka.

III. EKSPERIMENTALNI DIO

1. Interpretacija rezultata istraživanja

Socio-demografski podaci sudionika istraživanja osnovne škole pokazuju da od ukupnog broja njih koji pohađaju osnovnu školu (N=32), 68,8% učenika ima 10 godina, a 31,3% je napunilo 11 do trenutka rješavanja upitnika (*Tablica 1*).

Tablica 1. Dob učenika – sudionika istraživanja

GODINA	N	%
10	22	68,8
11	10	31,3
UKUPNO	32	100,0

U istraživanju je sudjelovalo ukupno 13 dječaka (40,6%) i 19 djevojčica (59,4%) (*Tablica 2*).

Tablica 2. Spol učenika

SPOL	N	%
Muški	13	40,6
Ženski	19	59,4
UKUPNO	32	100,0

Četvrti razred Osnovne škole „Dobriša Cesarić“ u Osijeku pohađa 18 učenika (56,3%), a njih 14 (43,8%) četvrti razred Osnovne škole „Blaž Tadijanović“. Potrebno je napomenuti da su podaci prikupljeni nakon sata njemačkog jezika, tako da svi sudionici pohađaju njemački jezik kao drugi strani jezik (*Tablica 3*).

Tablica 3. Škola sudionika u istraživanju

ŠKOLA	N	%
OŠ „Dobriša Cesarić“, Osijek	18	56,3
OŠ „Blaž Tadijanović“, Slavonski Brod	14	43,8
UKUPNO	32	100,0

Učenici četvrtih razreda osnovne škole, njih 19 (59,4%) uči njemački jezik jednu godinu, dvoje učenika (6,3%) uči njemački dvije godine, a 11 (34,4%) učenika pohađa nastavu njemačkog jezika tri godine. Svim učenicima je njemački jezik drugi strani jezik, a razlika u

godinama učenja je ta što se u Osnovnoj školi „Dobriša Cesarić“ njemački jezik nudio kao izborni predmet od drugog razreda, što je većina učenika i njihovih roditelja jako dobro prihvatila (*Tablica 4*).

Tablica 4. Duljina učenja njemačkog jezika

GODINA	N	%
1	19	59,4
2	2	6,3
3	11	34,4
UKUPNO	32	100,0

Na odabir pohađanja nastave njemačkog jezika (N=16) ili 50% učenika je odgovorilo da je na njihov odabir pohađanja nastave njemačkog jezika najviše utjecala obitelj, odnosno njihovi roditelji. Jedan učenik je naveo da su na njega najviše utjecali prijatelji. Na petero učenika (15,6%) najviše je utjecala škola, odnosno nastavnici, a njih 10 (31,3%) je naveo da su odluku o pohađanju nastave njemačkog jezika donijeli oni sami (*Tablica 5*).

Tablica 5. Prikaz čimbenika izbora jezika

ČIMBENICI IZBORA POHAĐANJA JEZIKA	N	%
Roditelji/obitelj	16	50,0
Prijatelji	1	3,1
Škola/nastavnici	5	15,6
Samostalno	10	31,3
UKUPNO	32	100,0

Kao glavni razlog zašto učenici uče njemački jezik devet ili 28,1% sudionika je naveo da roditelji/obitelj to od njih očekuje, (N=16) ili 50% učenika je naveo kako smatraju da će im trebati u budućnosti, a njih šest ili 18,8% učenika se sviđa njemački jezik, dok jedan učenik nije htio navesti svoj razlog učenja (*Tablica 6*).

Tablica 6. Razlozi izbora učenja njemačkog jezika

RAZLOZI UČENJA JEZIKA	N	%
Roditelji/obitelj to od mene očekuje	9	28,1
Mislim da će mi trebati kada narastem	16	50,0
Sviđa mi se jezik	6	18,8
Drugi razlozi	1	3,1
UKUPNO	32	100,0

Osim na nastavi njemačkog jezika, priliku za slušanje njemačkog jezika na televiziji, odnosno u medijima i sl. navelo je 10 učenika ili (31,3%). Preko interneta ili putem glazbe priliku za slušanje jezika ima 7 učenika ili (21,9%). U okolini četiri učenika ili (12,5%) govori se njemački jezik, a 11 učenika ili (34,4%) navelo je kako ipak nema nigdje priliku slušati njemački jezik (*Tablica 7*).

Tablica 7. Mjesto na kojem imaš priliku slušati njemački jezik?

MJESTO DODATNOG UČENJA NJEMAČKOG JEZIKA	N	%
Televizija-filmovi/serije	10	31,3
Internet-glazba	7	21,9
U mojoj okolini se govori njemački jezik	4	12,5
Nemam priliku nigdje slušati njemački jezik	11	34,4
UKUPNO	32	100,0

Drugi dio anketnog upitnika sastojao se od 14 tvrdnji na koje su učenici osnovnih škola odgovarali s DA ili NE, odnosno slažu li se s pojedinom tvrdnjom ili ne slažu. Pri tome broj 1 označava tvrdnju DA, a broj 2 tvrdnju NE. Većina učenika ne smatra kako se njemački jezik uči jer se to od učenika očekuje kao ni to da učenici već u početku imaju probleme s učenjem njemačkog jezika. No, većina ih ipak smatra kako je engleski lakši jezik. Većina učenika ne smatra da nastavnici previše traže od učenika i da im njemački neće trebati kad narastu. Osim toga, većina se ne slaže da je nastava njemačkog jezika dosadna i da nije integrirana u redoviti raspored. No ipak su učenici sa slabijim ocjenama pasivniji u nastavi i manje sudjeluju od ostalih. Većina učenika se ne slaže s tvrdnjom da nastavnici nagrađuju samo najbolje učenike i da učenici zbog zahtjevnih nastavnika odustaju od daljnjeg učenja jezika, ali ipak većina smatra kako je veliki utjecaj prijatelja na pohađanje nastave. Slabe ocjene prema mišljenju učenika ne utječu na odustajanje od nastave i prema mišljenju većine, njemački jezik ipak nije pretežak za učenje (*Tablica 8*).

Tablica 8. Prikaz aritmetičke sredine i standardne devijacije za rezultate stavova prema nastavi njemačkog jezika

STAVOVI O UČENJU NJEMAČKOG JEZIKA	N	Min.	Max.	M	SD
Učenici počinju učiti njemački jezik zato što se to od njih očekuje.	32	1	2	1,72	,457
Učenici već u početku imaju problema s učenjem njemačkog jezika.	32	1	2	1,72	,457
Učenicima je lakši engleski jezik od njemačkog jezika.	32	1	2	1,19	,397
Nastavnici njemačkog jezika traže previše do učenika.	32	1	2	1,81	,397
Učenici misle da im njemački jezik neće trebati kad narastu.	32	1	2	1,63	,492
Nastava njemačkog jezika je dosadna.	32	1	2	1,69	,471
Nastava njemačkog jezika nije u redovitom rasporedu.	32	1	2	1,81	,397
Nastavnici rade samo s najboljim učenicima.	32	1	2	1,91	,296
Učenici sa slabijim ocjenama su pasivni u nastavi njemačkog jezika.	32	1	2	1,50	,508
Samo se najbolji učenici nagrađuju.	32	1	2	1,81	,397
Učenici odustaju od učenja njemačkog jezika zbog prijatelja.	32	1	2	1,47	,507
Učenici odustaju od učenja njemačkog jezika zbog zahtjevnih nastavnika.	32	1	2	1,88	,336
Većina učenika odustaje od učenja njemačkog jezika zbog slabih ocjena.	32	1	2	1,69	,471
Njemački jezik je općenito pretežak.	32	1	2	1,72	,457
UKUPNO	32				

Osim osnovnoškolaca, u istraživanju su sudjelovali i njihovi roditelji (N=30), odnosno 26 (86,7%) majki i 4 očeva (13,3%) (Tablica 9).

Tablica 9. Spol roditelja sudionika istraživanja

SPOL	N	%
Muški	4	13,3
Ženski	26	86,7
UKUPNO	30	100,0

Roditelji njih 10% (N=3) se nalazi u dobnoj skupini s 25-35 godina, a 70% roditelja (N=21) se nalazi u dobnoj skupini 36-45 godina, dok ih se 20% (N=6) nalazi se u dobnoj skupini 46-55 godina (*Tablica 10*).

Tablica 10. Dob roditelja sudionika istraživanja

DOB	N	%
25-35	3	10,0
36-45	21	70,0
46-55	6	20,0
UKUPNO	30	100,0

Djeca 19 roditelja (63,3%) pohađaju Osnovnu školu „Dobriša Cesarić“ u Osijeku, a djeca 11 roditelja (36,7%) pohađa Osnovnu školu „Blaž Tadijanović“ u Slavonskom Brodu (*Tablica 11*).

Tablica 11. Škole koje pohađaju djeca roditelja sudionika istraživanja

ŠKOLA	N	%
OŠ „Dobriša Cesarić“, Osijek	19	63,3
OŠ „Blaž Tadijanović“, Sl. Brod	11	36,7
UKUPNO	30	100,0

Roditelji njih (N=17) 56,7% ima srednju stručnu spremu, njih (N=4) 13,3% ima višu stručnu spremu, a (N=9) 30% ima visoku stručnu spremu (*Tablica 12*).

Tablica 12. Stručna sprema roditelja

STRUČNA SPREMA	N	%
SSS	17	56,7
VŠS	4	13,3
VSS	9	30,0
UKUPNO	30	100,0

Polovica roditelja (N=15) je navelo kako su oni najviše utjecali pri odabiru djeteta za učenje njemačkog jezika, a polovica roditelja (N=15) je navela kako su njihova djeca samostalno donijela tu odluku (*Tablica 13*).

Tablica 13. Utjecaj roditelja na odabir njemačkog jezika

UTJECAJ NA IZBOR	N	%
Roditelji/obitelj	15	50,0
Samostalno	15	50,0
UKUPNO	30	100,0

Kao razloge učenja njemačkog jezika njihova djeteta jedan je roditelj naveo da to obitelj od djeteta očekuje. Dvoje roditelja je naveo kako smatraju da će to djetetu koristiti u budućnosti. Dok je 25 ili (83,3%) roditelja naveo da se njihovom djetetu sviđa njemački jezik, a dvoje roditelja nije dalo konkretan razlog (*Tablica 14*).

Tablica 14. Razlozi učenja jezika prema izjavama roditelja

RAZLOZI UČENJA JEZIKA	N	%
Roditelji/obitelj to očekuje	1	3,3
Mislim da će mu trebati u budućnosti	2	6,7
Sviđa mu/joj se jezik	25	83,3
Drugi razlozi	2	6,7
UKUPNO	30	100,0

Osim na nastavi, (N=4) ili 13,3% roditelja je naveo da njihovo dijete ima priliku slušati njemački jezik putem televizije i sl., dvoje roditelja je naveo internet kao glavni izvor, dok je (N=3) ili 10% roditelja naveo da se u njihovoj okolini govori njemački jezik, a njih (N=21) čak 70% je naveo da njihova djeca nemaju nigdje priliku slušati njemački jezik (*Tablica 15*).

Tablica 15. Dopunske mogućnosti slušanja njemačkog jezika prema odluci roditelja

RAZLOZI UČENJA JEZIKA	N	%
Televizija-filmovi/serije	4	13,3
Internet-glazba	2	6,7
U našoj okolini se govori njemački jezik	3	10,0
Nema priliku nigdje slušati njemački jezik	21	70,0
UKUPNO	30	100,0

Drugi dio anketnog upitnika je činio set od 14 pitanja, koja su bila identična i za učenike i roditelje, ali su svoje stavovi roditelji procjenjivali Likertovom skalom. Kao i kod učenika (*Tablica 8*), rezultati su pokazali da većina roditelja smatra kako je engleski lakši od njemačkog jezika. Osim toga, većina roditelja smatra kako učenici misle da im njemački jezik neće trebati u budućnosti. Većina roditelja se ne slaže da je nastava njemačkog jezika dosadna i da nije integrirana u redoviti raspored učenika. Kao razloge odustajanja većina smatra da su uzrok prijatelji i loše ocjene, kao i to da su učenici sa slabijim ocjenama pasivni u nastavi. No, većina roditelja ne smatra da su razlog odustajanja učenika od učenja njemačkog jezika zahtjevni nastavnici i da oni samo s najboljim učenicima surađuju i jedino njih nagrađuju (*Tablica 16*).

Tablica 16. Prikaz aritmetičke sredine i standardne devijacije za rezultate stavova roditelja prema nastavi njemačkog jezika i njemačkom jeziku općenito.

IZJAVE RODITELJA O RAZLOZIMA UČENJA JEZIKA	Min.	Max.	M	SD
Učenici počinju učiti njemački jezik zato što se od njih to očekuje.	1	5	2,63	1,299
Učenici već u početku imaju problema s učenjem njemačkog jezika.	1	5	2,70	1,179
Učenicima je lakši engleski jezik od njemačkog jezika.	1	5	3,87	1,279
Učenici misle da im njemački jezik neće trebati u budućnosti.	1	4	2,83	1,020
Nastava njemačkog jezika je dosadna.	1	5	2,37	1,189
Nastava njemačkog jezika nije u redovitom rasporedu.	1	5	2,10	1,296
Učenici odustaju od učenja njemačkog jezika zbog prijatelja.	1	4	2,77	,898
Njemački jezik je općenito pretežak.	1	5	2,63	1,066
Većina učenika odustaje od učenja njemačkog jezika zbog slabih ocjena.	1	5	2,80	1,064
Učenici odustaju od učenja njemačkog jezika zbog zahtjevnih nastavnika.	1	4	2,40	1,003
Nastavnici surađuju samo s najboljim učenicima.	1	4	1,77	1,006
Samo se najbolji učenici nagrađuju.	1	4	2,13	1,167
Učenici sa slabijim ocjenama su pasivni u nastavi njemačkog jezika.	1	4	2,67	1,028

Osim osnovnoškolaca i njihovih roditelja, u istraživanju je sudjelovalo i ukupno 53 učenika prvih razreda srednjih strukovnih škola, od kojih (N=28) ili 52,8% dječaka i (N=25) ili 45,2% djevojaka (Tablica 17).

Tablica 17. Spol srednjoškolaca sudionika istraživanja

SPOL	N	%
Muški	28	52,8
Ženski	25	47,2
UKUPNO	53	100,0

Srednjoškolski sudionici istraživanja njih (N=43) ili 81,1% ima 15 godina, a njih (N=10) ili 18,9% je u trenutku ispunjavanja anketnog upitnika napunilo 16 godina (Tablica 18).

Tablica 18. Dob srednjoškolaca sudionika istraživanja

DOB	N	%
15	43	81,1
16	10	18,9
UKUPNO	53	100,0

Od ukupnog broja srednjoškolaca njih (N=30) ili 56,6% pohađa Tehničku školu Nikole Tesle u Vukovaru, a (N=23) ili 43,4% pohađa Školu za primijenjenu umjetnost i dizajn u Osijeku (tablica 19).

Tablica 19. Sudionici istraživanja prema nazivu srednje škole

SREDNJA ŠKOLA	N	%
Tehnička škola Nikole Tesle, Vukovar	30	56,6
Škola za primijenjenu umjetnost i dizajn, Osijek	23	43,4
UKUPNO	53	100,0

Šest učenika ili 11,3% pohađa smjer Strojarski računalni tehničar, 20 učenika ili (37,7%) pohađa smjer Tehničar za računalstvo, 4 učenika ili (7,5%) pohađaj smjer Ekološki tehničar, a 23 učenika ili (43,4%) pohađa smjer Likovna umjetnost do odabira zanimanja (Tablica 20).

Tablica 20. Smjer obrazovanja učenika srednje škole

SMJER OBRAZOVANJA UČENIKA SŠ	N	%
Strojarski računalni tehničar	6	11,3
Tehničar za računalstvo	20	37,7
Ekološki tehničar	4	7,5
Likovna umjetnost	23	43,4
UKUPNO	53	100,0

Istraživanje je provedeno i sa srednjoškolcima koji trenutno ne pohađaju nastavu njemačkog jezika. Jedini uvjet za sudjelovanje u istraživanju je bio da su barem jednu godinu učio/la njemački jezik u osnovnoj školi i da mogu odgovoriti na pitanja vezana za stavove o nastavi i jeziku. Šest ili 11,3% učenika uči ili je učilo njemački jezik jednu godinu. Njih troje ili 5,7% dvije godine, njih devet ili 17% tri godine, a (N=35) ili 66% četiri i/ili više godina (Tablica 21).

Tablica 21. Duljina pohađanja njemačkog jezika

TRAJANJE UČENJA NJEMAČKOG JEZIKA	N	%
1	6	11,3
2	3	5,7
3	9	17,0
4+	35	66,0
UKUPNO	53	100,0

Kod (N=26) ili 49,1% sudionika na učenje njemačkog jezika najviše su utjecali roditelji, odnosno obitelj. Samo ih je pet ili 9,4% navelo da su na njih najviše utjecali prijatelji i škola, a njih (N=17) ili 32,1% navodi da su odluku o učenju njemačkog jezika donijeli samostalno (Tablica 22).

Tablica 22. Utjecaji na pohađanje nastave njemačkog jezika

UTJECAJI NA UČENJE NJEMAČKOG JEZIKA	N	%
Roditelji/obitelj	26	49,1
Prijatelji	5	9,4
Škola/nastavnici	5	9,4
Samostalno	17	32,1
UKUPNO	53	100,0

Kao razloge učenja njemačkog jezika (N=19) ili 35,8% sudionika navodi očekivanja obitelji. Gotovo polovica sudionika (N=26) ili 49,1% navodi da misli da će im njemački jezik trebati u budućnosti, a pet ili 9,4% se sviđa njemački jezik, njih troje ili 5,7% ne navodi konkretne razloge (Tablica 23).

Tablica 23. Razlozi učenja njemačkog jezika kod srednjoškolaca

RAZLOZI UČENJA NJEMAČKOG JEZIKA SREDNJOŠKOLACA	N	%
Roditelji/obitelj to od mene očekuje	19	35,8
Mislim da će mi trebati u budućnosti	26	49,1
Sviđa mi se jezik	5	9,4
Drugi razlozi	3	5,7
UKUPNO	53	100,0

Osim u školi (N=12) ili 22,6% sudionika navodi da njemački jezik ima priliku slušati putem medija, a (N=13) ili 24,5% putem interneta. U okolini (N=8) ili 15,1% sudionika se govori njemački jezik, a 35,8% (N=19) navodi kako nema priliku nigdje slušati njemački jezik (Tablica 24).

Tablica 24. Ostali izvori za učenje njemačkog jezika

OSTALI IZVORI ZA UČENJE NJEMAČKOG JEZIKA	N	%
Televizija-filmovi/serije	12	22,6
Internet-glazba	13	24,5
U mojoj okolini se govori njemački jezik	8	15,1
Nemam priliku nigdje slušati njemački jezik	19	35,8
UKUPNO	53	100,0

Kao što je navedeno u radu ranije, većina ispitanih srednjoškolaca trenutno ne pohađa nastavu njemačkog jezika, osim šest učenika/ca. Kao glavne razloge za ne pohađanje nastave (N=14) ili 26,4% je navelo da ih njemački jezik kao takav ne zanima, troje ili 5,7% smatra kako mu/joj njemački jezik neće trebati u budućnosti, a (N=19) ili 35,8% je navelo da im je njemački jezik težak, dok ih se (N=11) ili 20,8% požalilo na činjenicu da im njihova srednja škola nudi učenje samo jednog stranog jezika (*Tablica 25*).

Tablica 25. Razlozi ne pohađanja nastave njemačkog jezika kod srednjoškolaca

RAZLOZI ZA NE POHAĐANJE NASTAVE NJEMAČKOG JEZIKA	N	%
Trenutno pohađam nastavu njemačkog jezika	6	11,3
Ne zanima me/nije me zanimalo	14	26,4
Neće mi trebati u budućnosti	3	5,7
Jezik mi je težak	19	35,8
Može se učiti samo jedan strani jezik u školi	11	20,8
UKUPNO	53	100,0

Kao i kod ostalih sudionika, drugi dio anketnog upitnika za srednjoškolce je činio niz od 14 tvrdnji, a zadatak je bio procijeniti i navesti u kolikoj mjeri se s određenom tvrdnjom (ne) slažu. Odgovore su procjenjivali Likertovom skalom brojevima od 1 do 5. Većina učenika se uglavnom slaže s većinom tvrdnji, osim da nastavnici surađuju samo s najboljim učenicima. Ipak, dominira tvrdnja kako je engleski jezik lakši od njemačkog i to je vjerojatno glavni razlog zašto ga učenici radije biraju pri odabiru prvog stranog jezika (*Tablica 26*).

Tablica 26. Prikaz aritmetičke sredine i standardne devijacije za rezultate stavova srednjoškolaca prema nastavi njemačkog jezika i njemačkom jeziku općenito

STAVOVI UČENIKA O UČENJU NJEMAČKOG JEZIKA	N	Min.	Max.	M	SD
Učenici počinju učiti njemački jezik zato što se od njih to očekuje.	52	1	5	3,12	1,041
Učenici već u početku imaju problema s učenjem njemačkog jezika.	53	1	5	3,49	1,219
Učenicima je lakši engleski jezik od njemačkog jezika.	53	1	5	4,42	1,082
Nastavnici njemačkog jezika očekuju previše do učenika.	53	1	5	2,83	1,122
Učenici misle da im njemački jezik neće trebati u budućnosti.	53	2	5	3,34	,758
Nastava njemačkog jezika je dosadna.	53	1	5	3,09	1,197
Nastava njemačkog jezika nije u redovitom rasporedu.	53	1	5	3,19	1,210
Nastavnici surađuju samo s najboljim učenicima.	53	1	5	2,42	1,167
Učenici sa slabijim postignućima su pasivni u nastavi njemačkog jezika.	53	1	5	3,17	1,051
Samo se najbolji učenici nagrađuju.	53	1	5	2,72	1,321
Učenici odustaju od učenja njemačkog jezika zbog prijatelja.	53	1	5	3,51	1,067
Većina učenika odustaje od učenja njemačkog jezika zbog slabih ocjena.	53	1	5	3,17	1,252
Njemački jezik je općenito pretežak.	53	1	5	3,28	1,166
Učenici odustaju od učenja njemačkog jezika zbog zahtjevnih nastavnika.	53	1	5	2,87	1,256

2. Rasprava

Provedenim istraživanjem nastojalo se prikazati stavove učenika i roditelja o nastavi njemačkog jezika kao i o njemačkom jeziku općenito. Nastojalo se dati odgovor je li njemački jezik zaista toliko težak da je glavni razlog zašto ga učenici sve manje pohađaju ili postoje i drugi razlozi za to. Stavove, odnosno drugi dio upitnika možemo podijeliti u tri skupine; prva skupina se odnosi na učenike, druga skupina na nastavu, a treća općenito na jezik.

Rezultati vezani za stavove o očekivanjima učenika i njihove moguće poteškoće već na početku učenja pokazali su da se većina srednjoškolaca slaže s tim tvrdnjama, no ne i osnovnoškolaca i njihovih roditelja.

Većina ispitanika se složila da su učenici sa slabijim postignućima pasivni u nastavi njemačkog jezika, ali da ipak nastavnici ne surađuju samo s najboljim učenicima i samo njih nagrađuju.

Prema mišljenju većine učenika, nastavnici ne očekuju previše od učenika i nastava njemačkog jezika je integrirana u redoviti raspored pojedine škole, ali to naravno nije uvijek slučaj.

Prijatelji iz razreda, odnosno vršnjaci i lošije ocjene su prema mišljenju većine ispitanika ključni razlozi odustajanja učenika od pohađanja nastave njemačkog jezika. Mogući zahtjevni nastavnici nisu tome razlog.

Rezultati su također pokazali da učenici i njihovi roditelji ne smatraju njemački jezik toliko teškim, ali da je engleski zbog svoje sveprisutnosti lakši za svladavanje i učenje. Dobiveni rezultati u jednaki rezultatima u istraživanju koje su provele Karlak i Šimić (2014) čime je potvrđena treća hipoteza.

Većina učenika osim na nastavi nema priliku slušati nigdje njemački jezik pa to možda daje najbolji odgovor na to pitanje. No, ipak većina ga smatra korisnim za svoju budućnost pa je time prva hipoteza potvrđena. Taj odgovor je u skladu s rezultatima dobivenima u istraživanju Baranac i sur. (2016) no u njemu su uzorak bili maturanti, a ne učenici prvog razreda srednje škole ili četvrtog razreda osnovne škole. Tim rezultatom možemo naglasiti kako su i mlađi učenici itekako svjesni svoje moguće dobrobiti poznavanjem još jednog stranog jezika.

Utjecaj roditelja se i u ovom istraživanju pokazao vrlo važnim. Dobiveni rezultati su u skladu s istraživanjem Knežević i Šenjuga Golub (2014) pa je time potvrđena i druga hipoteza.

Važno je i spomenuti odgovore srednjoškolaca na pitanje o tome zašto možda više ne pohađaju nastavu njemačkog jezika. Gotovo jedna trećina ispitanika je odgovorila da nisu

zainteresirani za učenje njemačkog jezika što govori u prilog tome da se od malih nogu treba isticati važnost višejezičnosti. Metode i načini rada nastavnika njemačkog jezika mogu uvelike utjecati na motivaciju učenika za učenje jezika, a rezultati ovog istraživanja su u skladu s istraživanjem koje su provele Mihaljević Djigunović i Bagarić (2007). Samim time će se smanjiti stav o težini i težem svladavanju njemačkog jezika. Također je dosta srednjoškolaca izjavilo kako ne pohađaju nastavu njemačkog jezika zbog toga što imaju mogućnost učenja samo jednog stranog jezika, pa većina ipak bira radije engleski jezik. Ta činjenica govori u prilog tome da su jezici u neravnopravnom položaju (Karlak, 2016).

Na kraju svakog anketnog upitnika ostavljeno je mjesta za komentare i odgovor na pitanje što bi prema njihovom mišljenju trebalo promijeniti u nastavi njemačkog jezika. U nastavku se navode napisani odgovori prijedlozi na to pitanje.

Prema mišljenju većine komentara ipak je komunikacija najbitnija stavka pri učenju jezika. Tako na odgovor na pitanje što je glavno što bi se trebalo promijeniti u nastavi njemačkog jezika navode;

„Više razgovora na njemačkom u odnosu na hrvatski kako bi učenici bolje savladali jezik, bolje izgovarali riječi“.

„Više pričanja“.

„Practiciranje više govorenja, sinkronizacija s ostalim predmetima u školi“.

Nedostatak iste može dovesti do smanjene motivacije i volje za učenjem. Prema mišljenju nekih učenika, gramatika se stavlja u fokus nastave, što prema mišljenju jedne učenice ne bi trebalo biti tako;

„Učenje više slobodnog govorenja, manje gramatike“.

Razumijevanje i strpljenje nastavnika jedan je od ključnih preuvjeta za uspješnu nastavu, s time se slažu i pojedine učenice;

„Možda da nastavnici imaju više razumijevanja jer je njemačka gramatika dosta teška, kao i sam jezik i zahtijeva dosta vježbe i pojašnjenja od strane nastavnika“.

„Činjenica da su nastavnici prezahtjevni i žure s gradivom. Mislim da njemački nije toliko potreban za učenje, mislim da je engleski lakši i potrebniji“.

„Bitno je da nastavnik ne vrši pritisak na učenike jer automatski dolazi do udaljavanja nastave i odustajanje od daljnjeg učenja jezika“.

„Ima previše diktata gdje se riječi nauče, čisto da se nauče za dobru ocjenu, a ne da se nauči koristiti u rečenici ili u svakidašnjem govoru“.

Učenici i roditelji predlažu i nove metode učenja jezika, kroz pojedine medije i zanimljive sadržaje;

„Trebalo bi uvesti više medijske kulture u nastavi, lakše je učiti jezik kroz serije, filmove, pjesme itd.“

„Ne učiti samo iz udžbenika, već koristiti gledanje filmova i serija pod nastavom i možda svaki sat naučiti novu rečenicu“.

„Zanimljiviji sadržaj, više njemačkog kroz kviz, više razgovora na njemačkom“.

„Formiranje učenika u manje grupe, više zadaće i da na satu vježbaju kroz razgovor“.

Nastavnik kao motivator ipak je najvažnija osoba u nastavnom procesu koja najviše može doprinijeti kvaliteti nastave. U skladu s tim jedna majka predlaže da bi nastavnici prije svega trebali;

„Zainteresirati djecu i objasniti važnost tog jezika“.

3. Ograničenja, implikacije i prijedlozi za buduća istraživanja

Provedeno istraživanje doprinosi poboljšanju kvalitete nastave njemačkog jezika, no ima svoja ograničenja. Prije svega, uzorak istraživanja je namjerni i tijekom izrade anketnog upitnika polazila sam od toga da su uzorak učenici četvrtih razreda osnovnih škola jer u većini škola u Hrvatskoj njemački je drugi strani jezik kojeg učenici počinju učiti u četvrtom razredu. Samim time oni su početnici u učenju i njihovi stavovi se bitno razlikuju od srednjoškolaca. Uzorak srednjoškolaca su učenici prvih razreda koji uglavnom ne uče više njemački jezik, a učili su ga u osnovnoj školi. Samim time, iskustvo od četiri (i više) godina učenja govori po sebi. Roditelji kao bitan faktor pri učenju stranog jezika djece su uzeti u obzir samo kod osnovnoškolaca jer sam kod srednjoškolaca polazila od toga da su oni već dovoljno samostalni da mogu većinom sami donositi odluke o svom školovanju, samim time što su već morali donijeti odluku o izboru pohađanja srednje škole. Možda bi rezultati bili bitno drugačiji da su se ispitali stavovi svih razreda jedne osnovne ili srednje škole, no to se opet ne bi moglo generalizirati na opću populaciju učenika.

Istraživanje je uključivalo samo kvantitativne podatke, ne i kvalitativne kao primjerice intervju i sve varijable možda nisu obuhvatile sva područja učenja njemačkog jezika, što bi se u budućim istraživanjima moglo izmijeniti.

No, bez obzira na sva ograničenja, ovo istraživanje svakako ima važne implikacije za promjene u nastavi njemačkog jezika i možda daje odgovor na pitanje zašto ga učenici sve manje žele znati i učiti. Može pridonijeti u kvaliteti nastavnog procesa samim nastavnicima. Zanimljivo je vidjeti komentare i konstruktivne prijedloge učenika i roditelja pa bi ih se svakako trebalo uzeti u obzir.

Zanimljivo bi bilo provesti i longitudinalno istraživanje na ovu temu. Time bi se moglo pratiti moguća odstupanja i promjene u stavovima učenika, posebice osnovnoškolaca.

ZAKLJUČAK

U hrvatskoj povijesti, posebice povijesti Slavonije, njemački jezik je zastupljen već stoljećima. Svoju bogatu povijest i tradiciju, Slavonija zahvaljuje i upravo utjecaju njemačke, odnosno austrijske kulture i prije svega njemačkog jezika. Tragovi tog utjecaja i dan danas su vidljivi, a najbolji primjer za to je tzv. *Esekersko narječje*, rašireno najviše na području grada Osijeka i Baranje.

Osim u kulturi, njemački jezik je bio iznimno važan i u razvoju školstvu na našem tlu. Na području Vojne krajine se na početku nastava izvodila isključivo na njemačkom jeziku, uz obaveznog učitelja austro-ugarskog podrijetla. To se mijenja dolaskom Marije Terezije (1717.-1780.) na vlast i osnaživanjem uloge narodnog jezika. Nakon toga njemački se uči kao obavezni prvi strani jezik, a danas se u hrvatskim, ali i europskim zemljama nudi kao prvi ili drugi stranih jezik koji može biti obavezan ili izborni.

Članstvom u Europskoj uniji, Republika Hrvatska se obvezala poštivati i provoditi odluke Europske komisije, među kojima se i spominje važnost višejezičnosti, odnosno poznavanja barem još jednog stranog jezika pored materinskog. S obzirom na to da je engleski jezik sveprisutan i da je znanje tog jezika postala normalnost, poželjno je da se govori barem još jedan strani jezik. S obzirom na sve gospodarske značajke i prednosti, njemački je za to odličan izbor, posebno za naše geografsko područje gdje najviše ulažu posebno tvrtke i kompanije s njemačkog govornog područja.

Motivacija je ključan čimbenik pri učenju svakog jezika, pa tako i njemačkog, koja može biti unutarnja i vanjska. U vanjsku spada okolina, pa tako roditelji i obitelj imaju vrlo važnu ulogu pri oblikovanju odluke za učenje njemačkog kao drugog stranog jezika. Osim obitelji, u okolinu spadaju i vršnjaci čiji stavovi također mogu utjecati na tu odluku. To je najbolje vidljivo u provedenom istraživanju, gdje se većina ispitanika složila da učenici odustaju od učenja njemačkog jezika ako i njihovi vršnjaci iz razreda odustaju od pohađanja nastave. Vjerojatno je i obrnuto isto tako. Prema mišljenju većine ispitanika ovog istraživanja engleski je ipak dostupniji jezik pa ga možda zbog toga većina ispitanika smatra i lakšim. Porazno je da većina učenika uopće nema kontakt s njemačkim jezikom osim na nastavi (ako ju uopće pohađa) pa je to možda i odgovor na pitanje zašto sve više opada motivacija za učenjem jezika. No, s druge pak strane, taj čimbenik ostavlja otvoreno pitanje i mogućnost za daljnje promjene, i u školstvu, i u stavovima populacije o njemačkom jeziku općenito.

LITERATURA

1. Barić, D. (2015). Proziran i prezren: njemački jezik u hrvatskom društvu u prvoj polovici 19. stoljeća. Leykam international.
2. Bagarić, V. i Mihaljević Djigunović, J. (2007). Definiranje komunikacijske kompetencije. *Metodika*, 8 (14), 84-93. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/26943>
3. Benjak, M. (2005). *Bez predrasuda i stereotipa: interkulturalna komunikacijska kompetencija u društvenom i političkom kontekstu*; s uvodom Michaela Byrama. Izd. Centar Rijeka.
4. Buljan Culej, J. Europsko istraživanje jezičnih kompetencija - European Survey of Language Competencies. // Nacionalni centar za vanjsko vrednovanje obrazovanja, 2012. URL: <https://www.ncvvo.hr/europski-projekti/eslc/>
5. Domović, V. (Ed.). (2011). *Europsko obrazovanje: koncepti i perspektive iz pet zemalja*. Školska knjiga.
6. Edmondson, Willis J., House Juliane (2003). Einführung in die Sprachlehrforschung. Narr Francke Attempto Verlag GmbH & Co. KG. Tübingen
7. Engleski nije dovoljan za budućnost naše djece. Školski portal, 2018. URL: <https://www.skolskiportal.hr/sadržaj/skolstvo-u-medijima/engleski-nije-dovoljan-za-buducnost-nase-djece/>
8. European Commission (2011). Language learning at pre-primary school level: making it efficient and sustainable. A policy handbook. Brussels: European Commission
9. Gardner, R. C. (1985). *Social Psychology and Second Language Learning: The Role of Attitudes and Motivation*. London: Edward Arnold.
10. Gross, A. (2006). Ich kenne die Deutschen zu wenig, um mich vor ihnen zu fürchten. Einstellungen polnischer Studierender gegenüber Polen und Deutschen. *Informationen Deutsch als Fremdsprache*, 33(1), 31-51. <https://doi.org/10.1515/infodaf-2006-0104>
11. Götze, L. (2001). Von Argumenten und Vorurteilen: Ist Deutsch eine schwierige Sprache? *Materialien Deutsch als Fremdsprache* 58, 520 – 533.
12. Ivić, V. (2009). Pučko narodno i građansko školstvo u slobodnom i kraljevskom gradu Osijeku u 18. i 19. stoljeću. *Anali Zavoda za znanstveni i umjetnički rad u Osijeku*, (25), 103-130. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/49352>
13. Jezična politika. // Informativni članci o Europskoj uniji - Europski parlament, 2023. URL: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/hr/sheet/142/jezicna-politika>

14. Karlak, M. i Velki, T. (2015). Motivation and Learning Strategies as Predictors of Foreign Language Communicative Competence. *Croatian Journal of Education*, 17 (3), 635-658. <https://doi.org/10.15516/cje.v17i3.1759>
15. Karlak, M. i Šimić, D. (2016). Razlike u motivaciji za učenje engleskoga i njemačkoga kao stranih jezika u učenika mlađe školske dobi. *Strani jezici*, 45 (2), 70-87. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/189470>
16. Keller, G. (2022). Uloga roditelja u usvajanju stranog jezika u ranoj i predškolskoj dobi (Završni rad). Rijeka: University of Rijeka, Faculty of Teacher Education. Retrieved from <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:189:358674>
17. Knežević, Ž. i Šenjug Golub, A. (2015). Stav roditelja prema učenju stranih jezika kao jedan od čimbenika razvoja višejezičnosti u učenika. *Napredak*, 156 (1-2), 151-167. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/166162>
18. Kleppin, K. (2001). Motivation. Nur ein Mythos? Teil I. *Deutsch als Fremdsprache* 4, 219-225.
19. Librić, L. (2020). *Motivacija za učenje stranog jezika u razrednoj nastavi* (Diplomski rad). Rijeka: Sveučilište u Rijeci, Učiteljski fakultet. Preuzeto s <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:189:714075>
20. Lukaš, M. (2015). Razdoblje početne institucionalizacije obrazovanja učitelja u Hrvatskoj s posebnim osvrtom na prostore tadašnje Slavonije i Vojne krajine. *Školski vjesnik : časopis za pedagojsku teoriju i praksu*, 64. (4), 561-572. Preuzeto s <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:142:723975>
21. Martinović, N. (2015). Istraživačke aktivnosti djece rane i predškolske dobi. *Dijete, vrtić, obitelj*, 20(77-78). 32-33.
22. Matić, I. (2015). Odnos strategija učenja i afektivnih čimbenika u učenju stranih jezika. *Strani jezici*, 44. (1.), 54-66. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/164856>
23. Maratović Tolić, A., Rubil, T. (2014). Definiranje kompetencija učenika u učenju i podučavanju njemačkog jezika. Zbornik radova veleučilišta u Šibeniku, (3-4). 121-134. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/file/194112>
24. Mark Twain (2010). Die schreckliche deutsche Sprache 1880. Englisch-deutsche. Ausgabe. Anaconda Verlag: Köln. Preuzeto s <https://www.goodreads.com/quotes/33216-life-is-too-short-to-learn-german>
25. Medved Krajnović, M. (2010). *Od jednojezičnosti do višejezičnosti: Uvod u istraživanja procesa ovladavanja inim jezikom*. Zagreb: Leykam International.

26. Mihaljević Djigunović, J. (2002). *Strah od stranog jezika: kako nastaje, kako se očituje i kako ga se osloboditi*. Naklada Ljevak.
27. Mihaljević Djigunović, J. (2009). Strani jezici u kurikulumu: europski modeli i hrvatske težnje. *Metodika*, 10 (18), 51-79. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/40816>
28. Mihaljević Djigunović, J. i Bagarić, V. (2007). Komparativno istraživanje stavova i motivacije hrvatskih učenika engleskoga i njemačkog jezika. *Studia Romanica et Anglica Zagrabiansia*, 52 (-), 259-281. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/23120>
29. Mišković, M. (2016). Uloga roditelja u jezično-govornom razvoju djeteta predškolske dobi (Master's thesis). Zagreb: University of Zagreb, Faculty of Education and Rehabilitation Sciences. Preuzeto s <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:158:305217>
30. Ministarstvo znanosti i obrazovanja (2019). Odluka o donošenju kurikuluma za nastavni predmet Njemački jezik za osnovne škole i gimnazije u Republici Hrvatskoj. Zagreb.
31. Narančić Kovač, S. i Cindrić, I. (2007). Engleske jezične potrebe hrvatskih studenata. *Metodika*, 8 (14), 51-67. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/26942>
32. Rosandić, Ž. (2008). Njemački kao jezik znanosti. *Tehnički vjesnik*, 15 (3), 55-57. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/28549>
33. Rasković, D. (2008). Povijest Njemačke pučke škole u Osijeku – Retfala 1816.-1945.. *Godišnjak Njemačke narodnosne zajednice ...*, 15 (1), 313-319. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/43530>
34. Sočanac, L. (Ed.) (2010). *Studije o višejezičnosti*. Nakladni Zavod Globus, Zagreb
35. Solmecke, G. (1976) *Motivation im Fremdsprachenunterricht*. Schöningh.
36. Sung, H. Padilla, A. (2011). Student Motivation, Parental Attitudes and Involment in the Learning of Asian Languages in Elementary and Secondary Schools. Preuzeto sa: <https://doi.org/10.1111/j.1540-4781.1998.tb01193.x>
37. Šego, J. (2009). Utjecaj okoline na govorno-komunikacijsku kompetenciju djece; Jezične igre kao poticaj dječjem govornom razvoju. *Govor*, 26 (2), 119-149. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/165964>
38. Ščukanec, A. (2021). Velimir Petrović, Esekerski rječnik / Essekerisches Wörterbuch, drugo, dopunjeno i poboljšano izdanje; FF Press, Zagreb 2020.. *Suvremena lingvistika*, 47 (92), 347-349. <https://doi.org/10.22210/suvlin.2021.092.14>
39. Tabors, P. (1997). *One child, two languages*. Baltimore: Brookes.
40. Tracy, Rosemarie (2008) *Wie Kinder Sprachen lernen. Und wie man sie dabei unterstützen kann* Tübingen: Francke.

41. Vijeće Europe (2005.), *Zajednički europski referentni okvir za jezike: učenje, poučavanje, vrednovanje*, Školska knjiga, Zagreb
42. Velički, D. (2007). Nova višejezičnost i učenje stranih jezika kao dio jezične politike. *Metodički ogledi*, 14 (1), 93-103. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/16435>
43. Vrhovac, Y. (2001). *Govorna komunikacija i interakcija na satu stranog jezika*. Ljevak.
44. Vrhovac, Y. (Ed.) (2019). *Izazovi učenja stranoga jezika u osnovnoj školi*. Ljevak.
45. ÖDaF-Mitteilungen. // Österreichischen Verband für Deutsch als Fremd* (Hg.). 2017. *Zeitschrift für Deutsch im Kontext von Mehrsprachigkeit. Fachzeitschrift für Deutsch als Fremd- und Zweitsprache*. URL: https://www.idvnetz.org/Dateien/99_Gruend_PRINT.pdf
46. Ylönen, S., & Hurskainen, M. (2019). Motive und Motivation zum Deutschlernen : Beispiel Deutsch als Fremdsprache unter Studierenden in Finnland. In M. Raitaniemi, H. Acke, I. Helin, J. Schlabach, C. Schmidt, D. Wagner, & J. Zichel-Wessalowski (Eds.), *Die vielen Gesichter der Germanistik : Finnische Germanistentagung 2017* (pp. 31-50). Peter Lang. *Finnische Beiträge zur Germanistik*, 37. URL: <https://www.peterlang.com/view/9783631777787/xhtmll/chapter02.xhtmll>

Internetski izvori:

1. Jezična politika: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/hr/sheet/142/jezicna-politika>, posjećeno 31.7.2023
2. Jezična raznolikost: <https://education.ec.europa.eu/hr/focus-topics/improving-quality/multilingualism/linguistic-diversity>, posjećeno 28.7.2023.
3. Preporuka Vijeća o ključnim kompetencijama za cjeloživotno učenje: <https://education.ec.europa.eu/hr/focus-topics/improving-quality/key-competences>, posjećeno 31.7.2023.
4. 99 Gründe Deutsch zu lernen: https://www.idvnetz.org/Dateien/99Gruende_PRINT.pdf, posjećeno 1.8.2023.
5. Lehmann, K.D. (2019). *Die deutsche Sprache, ihr Wortschatz und internationale Spracharbeit*: <https://www.goethe.de/de/uun/prs/int/prs/21479950.html>, posjećeno 23.8.2023.
6. OeAD – Agency for Education and Internationalisation: <https://oead.at/en/>, posjećeno 23.8.2023.
7. Vuk, A. (2020). *Deutsch öffnet viele Türen*: <https://www.kdv.hr/?p=1351>, posjećeno 23.8.2023.

8. Radionica u sklopu Erasmus+ projekta: <https://deutsche-gemeinschaft.eu/radionica-u-sklopu-erasmus-projekta/>, posjećeno 23.8.2023.
9. Podunavske Švabe u Hrvatskoj danas: <https://deutsche-gemeinschaft.eu/zajednica/o-zajednici/>, posjećeno 23.8.2023.
10. Projekti: <https://deutsche-gemeinschaft.eu/projekti/>, posjećeno 23.8.2023.
11. Tešija, V. (2021). *Ocijek: prvi studij medicine u Hrvatskoj na njemačkom*: <https://www.dw.com/hr/osijek-prvi-studij-medicine-u-hrvatskoj-na-njema%C4%8Dkom/a-59480396>, posjećeno 23.8.2023.

PRILOZI

Prilog 1. Upitnik o stavovima osnovnoškolaca

Čimbenici koji utječu na odabir njemačkog kao drugog stranog jezika

Dob: _____

Spol: M / Ž

Razred: _____

Škola: _____

I. Učiš li njemački jezik u školi? DA / NE

1. Koliko godina već učiš njemački jezik?

- a. jednu godinu
- b. dvije godine
- c. tri godine
- d. četiri i više godina

2. Tko je najviše utjecao da pohađaš nastavu njemačkog jezika?

- a. roditelji/obitelj
- b. prijatelji
- c. škola/nastavnici
- d. samostalno sam donio/la tu odluku

3. Zašto učiš njemački jezik?

- a. roditelji/obitelj od mene očekuje
- b. mislim da će mi trebati kada narastem
- c. sviđa mi se jezik
- d. drugi razlozi: _____

4. Gdje još osim na nastavi imaš priliku slušati njemački jezik?

- a. televizija - filmovi/serije
- b. internet - glazba
- c. u mojoj okolini se govori njemački jezik
- d. nemam priliku nigdje slušati njemački jezik

II. Molim pročitaj svaku rečenicu i zaokruži slažeš li se s njom ili ne.

Učenici počinju učiti njemački jezik zato što se od njih to očekuje.	DA	NE
Učenici već u početku imaju problema s učenjem njemačkog jezika.	DA	NE
Učenicima je lakši engleski jezik od njemačkog jezika.	DA	NE
Nastavnici njemačkog jezika traže previše do učenika.	DA	NE
Učenici misle da im njemački jezik neće trebati kad narastu.	DA	NE
Nastava njemačkog jezika je dosadna.	DA	NE
Nastava njemačkog jezika nije u redovitom rasporedu (npr. kada imamo redovitu nastavu prijepodne, nastava njemačkog je poslijepodne i obrnuto).	DA	NE
Nastavnici rade samo s najboljim učenicima.	DA	NE
Učenici sa slabijim ocjenama su pasivni u nastavi njemačkog jezika.	DA	NE
Samo se najbolji učenici nagrađuju.	DA	NE
Učenici odustaju od učenja njemačkog jezika jer većina prijatelja iz razreda ne želi više pohađati nastavu njemačkog jezika.	DA	NE
Učenici odustaju od učenja njemačkog jezika zbog zahtjevnih nastavnika.	DA	NE
Većina učenika odustaje od učenja njemačkog jezika zbog slabih ocjena.	DA	NE
Njemački jezik je općenito pretežak.	DA	NE

Prilog 2. Upitnik o stavovima srednjoškolaca

Čimbenici koji utječu na odabir njemačkog kao drugog stranog jezika

Dob: _____

Spol: M / Ž

Razred: _____

Škola: _____

Smjer: _____

I. Pohađam ili sam pohađao/la nastavu njemačkog jezika u osnovnoj školi: DA / NE

Ako je odgovor na prethodno pitanje **potvrđan**, molim te odgovori na sljedeća pitanja:

1. Koliko godina već učiš njemački jezik/koliko dugo si učio njemački jezik?

- a) jednu godinu
- b) dvije godine
- c) tri godine
- d) četiri i/ili više godina

2. Tko je najviše utjecao na tvoj odabir drugog stranog jezika?

- a) roditelji/obitelj
- b) prijatelji
- c) škola/nastavnici
- d) samostalno sam donio/la tu odluku

3. Zbog čega učiš njemački jezik? Zbog čega si učio/la njemački jezik?

- a) moja okolina to očekuje/to je očekivala
 - b) smatram/smatrao/la sam da će mi koristiti u budućnosti
 - c) sviđa mi se jezik
 - d) drugi razlozi:
-

4. Gdje još osim na nastavi imaš/imao/la si priliku slušati njemački jezik?

- a) televizija – filmovi/serije
- b) internet – glazba
- c) u mojoj okolini se govori/govorio njemački jezik
- d) nemam/nisam imao/la priliku nigdje osim u školi slušati njemački jezik

II. Ako **nisi** nikada pohađao nastavu njemačkog jezika ili ju trenutno **ne** pohađaš, koji su razlozi za to?

- a. ne zanima me/nije me zanimalo
 - b. neće mi trebati/nije mi trebalo u budućnosti
 - c. jezik mi je težak
 - d. drugi razlozi:
-

III. Molim pročitaj svaku od navedenih tvrdnji vezanu za nastavu njemačkog jezika i zaokruži u kojoj mjeri se s njom (ne)slažeš.

- 1 – Uopće se ne slažem
- 2 – Uglavnom se ne slažem
- 3 – Niti se slažem niti se ne slažem
- 4 – Uglavnom se slažem
- 5 – U potpunosti se slažem

1. Učenici počinju učiti njemački jezik zato što se od njih to očekuje.	1	2	3	4	5
2. Učenici već u početku imaju problema s učenjem njemačkog jezika.	1	2	3	4	5
3. Učenicima je lakši engleski jezik od njemačkog jezika.	1	2	3	4	5
4. Nastavnici njemačkog jezika očekuju previše do učenika.	1	2	3	4	5
5. Učenici misle da im njemački jezik neće trebati u budućnosti.	1	2	3	4	5
6. Nastava njemačkog jezika je dosadna.	1	2	3	4	5
7. Nastava njemačkog jezika nije integrirana u redoviti raspored (npr. kada imaju redovitu nastavu prijedodne, nastava njemačkog je poslijepodne i obrnuto).	1	2	3	4	5

8. Nastavnici surađuju samo s najboljim učenicima.	1	2	3	4	5
9. Učenici sa slabijim postignućima su pasivni u nastavi njemačkog jezika.	1	2	3	4	5
10. Samo se najbolji učenici nagrađuju (npr. dobrim ocjenama).	1	2	3	4	5
11. Učenici odustaju od učenja njemačkog jezika jer većina prijatelja iz razreda ne želi više pohađati nastavu njemačkog jezika.	1	2	3	4	5
12. Učenici odustaju od učenja njemačkog jezika zbog zahtjevnih nastavnika.	1	2	3	4	5
13. Većina učenika odustaje od učenja njemačkog jezika zbog slabih ocjena.	1	2	3	4	5
14. Njemački jezik je općenito pretežak.	1	2	3	4	5

Imaš li što za dodati? Što bi prema tvom mišljenju trebalo promijeniti u nastavi njemačkog jezika?

Zahvaljujem na suradnji i tvom doprinosu pri izradi mog diplomskog rada!

Marina Žilić

Čimbenici koji utječu na odabir njemačkog kao drugog stranog jezika

Dob: _____

Spol: M / Ž

Vaša stručna sprema: _____

Škola koju Vaše dijete pohađa: _____

Razred koje Vaše dijete pohađa: _____

1. Moje dijete pohađa ili je pohađalo nastavu njemačkog jezika u osnovnoj školi:

DA / NE

Ako je odgovor na prethodno pitanje **potvrđan**, molim Vas odgovorite na sljedeća pitanja:

2. Koliko dugo Vaše dijete uči/učilo njemački jezik?

- a) jednu godinu
- b) dvije godine
- c) tri godine
- d) četiri i više godina

3. Tko je najviše utjecao na odabir djeteta za učenje njemačkog jezika?

- a) roditelji/obitelj
- b) prijatelji
- c) škola/nastavnici
- d) samostalno je donio/la tu odluku

4. Zbog čega Vaše dijete uči njemački jezik? Zbog čega je učilo njemački jezik?

- a) podrijetlom dolazimo s njemačkog govornog područja
- b) ostala djeca u okolini također uče njemački jezik
- c) smatram da će mu/joj koristiti u budućnosti
- d) drugi razlozi: _____

5. Gdje još osim na nastavi Vaše dijete ima priliku slušati njemački jezik?

- a) televizija – filmovi/serije
- b) internet – glazba
- c) u našoj okolini se govori/govorio njemački jezik
- d) moje dijete nema/nije imalo priliku slušati njemački jezik osim na nastavi

6. Ako Vaše dijete **nije** nikada pohađao nastavu njemačkog jezika ili ju trenutno **ne** pohađa, koji su razlozi za to?

- a. ne pokazuje interes
- b. neće mu trebati u budućnosti
- c. jezik mu je težak
- d. drugi razlozi: _____

7. Molim pročitajte svaku od navedenih tvrdnji vezanu za nastavu njemačkog jezika i zaokružite u kojoj mjeri se s njom (ne)slažete.

- 1 – Uopće se ne slažem
- 2 – Uglavnom se ne slažem
- 3 – Niti se slažem niti se ne slažem
- 4 – Uglavnom se slažem
- 5 – U potpunosti se slažem

1. Učenici počinju učiti njemački jezik zato što se od njih to očekuje.	1	2	3	4	5
2. Učenici već u početku imaju problema s učenjem njemačkog jezika.	1	2	3	4	5
3. Učenicima je lakši engleski jezik od njemačkog jezika.	1	2	3	4	5
4. Nastavnici njemačkog jezika očekuju previše do učenika.	1	2	3	4	5
5. Učenici misle da im njemački jezik neće trebati u budućnosti.	1	2	3	4	5
6. Nastava njemačkog jezika je dosadna.	1	2	3	4	5
7. Nastava njemačkog jezika nije integrirana u redoviti raspored (npr. kada imaju redovitu nastavu prijedodne, nastava njemačkog je poslijepodne i obrnuto).	1	2	3	4	5
8. Nastavnici surađuju samo s najboljim učenicima.	1	2	3	4	5
9. Učenici sa slabijim postignućima su pasivni u nastavi njemačkog jezika.	1	2	3	4	5
10. Samo se najbolji učenici nagrađuju.	1	2	3	4	5
11. Učenici odustaju od učenja njemačkog jezika jer većina prijatelja iz razreda ne želi više pohađati nastavu njemačkog jezika.	1	2	3	4	5
12. Učenici odustaju od učenja njemačkog jezika zbog zahtjevnih nastavnika.	1	2	3	4	5
13. Većina učenika odustaje od učenja njemačkog jezika zbog slabih ocjena.	1	2	3	4	5
14. Njemački jezik je općenito pretežak.	1	2	3	4	5

Imate li što za dodati? Što bi prema Vašem mišljenju trebalo promijeniti u nastavi njemačkog jezika?

ZAHVALJUJEM NA VAŠEM VREMENU I SUDJELOVANJU!

Factors in shaping the decision of choosing German as a second foreign language

Summary

The aim of this paper is to examine the factors influencing a pupil's choice of German as a second foreign language. The research examines the attitudes of pupils and their parents towards the choice of German language classes and the need of using German in general. The work and research address the problem of students dropping out of learning German in schools and the increasing lack of interest in learning German either. The research involved 85 pupils of the fourth grades of primary school and the first grades of high school from the areas of the cities of Osijek, Vukovar and Slavonski Brod. In addition to the students, the parents of the fourth-grade students participated in the study too. The reason for participating parents in this research is because they have a great deal of influence over the choice of school subjects their children take at that age. The results of the research showed that English is generally easier for pupils than German and that the methodology for teaching German in schools should be changed. The paper also presents suggestions and comments from pupils and parents on what they would change in German language teaching and how to improve pupil motivation.

Key words: attitudes of pupils and their parents, bilingualism, interests of pupils, foreign language teaching, German language, selection of foreign language